

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Martin Floder

**Vznik nové slovenské státnosti, ústavní vývoj formování
institutu prezidenta ČR a SR**

Diplomová práce

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval samostatně a použil jen prameny v seznamu použitých zdrojů a literatury.

.....

podpis

Touto cestou bych chtěl poděkovat prof. PhDr. Marii Marečkové DrSc. za její pomoc, připomínky a ochotu při vedení mé diplomové práce.

Obsah:

Úvod	6
1 SLOVENSKÁ STÁTNOST A ÚSTAVNÍ VÝVOJ	
1.1 Význam ústavy a právních předpisů s přihlédnutím na SR	8
1.2 Charakteristika ústavního vývoje v SR	11
1.2.1 Základní východiska ústavnosti v SR	15
1.3 Charakteristika vývoje moci výkonné v SR	16
1.4 Vývoj slovenské státnosti od roku 1989	21
2 FUNKCE ČESKOSLOVENSKÉHO PREZIDENTA V LETECH 1918 – 1992	
2.1 Funkce prezidenta podle Dočasné ústavy z roku 1918	25
2.2 Funkce prezidenta podle Ústavní listiny z roku 1920	27
2.3 Funkce prezidenta podle ústavního zákona o Ústavě SR	31
2.4 Funkce prezidenta v období zřízení Protektorátu Čech a Moravy	33
2.5 Funkce prezidenta v období dočasného státního zřízení	34
2.6 Funkce prezidenta podle Ústavy z roku 1948	35
2.7 Funkce prezidenta podle Ústavy z roku 1960	37
2.8 Funkce prezidenta podle ústavního z. č. 143/1968 Sb. o Československé federaci	39
2.9 Vývoj funkce prezidenta v období od roku 1989 po rok 1993	40
3 POSTAVENÍ PREZIDENTA ČR a SR	
3.1 Charakteristika institutu prezidenta SR	44
3.1.1 Základní východiska ústavního postavení prezidenta SR	49
3.2 Charakteristika institutu prezidenta ČR	50

3.2.1	Pravomoci prezidenta ČR a jejich vymezení	51
3.3	Kontrasignace prezidenta republiky	54
3.4	Úvahy de lege ferenda	59
	Závěr	63
	Seznam použitých zdrojů	65
	Přílohy	70

Úvod

„Spravedlnost bez moci je bezbranná, moc bez spravedlnosti je tyranie. Spravedlnost a moc musí být za jedno, aby se spravedlnost stala mocí a moc spravedlností.“

Blaise Pascal

Problematika vzniku nové slovenské státnosti, ústavního vývoje a formování institutu prezidenta ČR a SR je tématem mé diplomové práce. Ta je vedena v kontextu současné právní a politické situace v obou zemích. Účelem práce bude snaha o hodnocení, vybírání a třídění podstatných aspektů dané matérie, v návaznosti na aktuální politickou situaci, převážně slovenskou politickou scénou. Také se zaměřím na popis historicko-právního vývoje funkce Československého prezidenta. Vznik Československé republiky v roce 1918 byl začátkem pro formování jednotlivých ústavních orgánů, v čele s institutem prezidenta. Na jeho vývoj a formování se objevovala značná protichůdná stanoviska. Rád bych poukázal na údaje, které signalizují, že institut prezidenta je stále předmětem diskuzí, nejčastěji na půdě parlamentu či mezi odborníky na ústavní právo. Protože prezident jako hlava státu a nejvyšší ústavní činitel sehrává významnou úlohu v zahraničně politických vztazích, ale i ve vztazích vnitropolitických, komentáře na toto téma jsou vždy středem zájmu.

Diplomovou práci rozdělím na 3 hlavní části. Jsem si vědom, že dané téma je nesmírně obšírné svou materií, proto se budu snažit postihnout a vyzdvihnout jen politicko-právní aspekty, které mi připadají podstatné. Svoji aktuálností a využitelností se stále rozvíjejí a i v budoucnosti se o nich povede nadále horká odborná debata. Pro účel práce bude nutné se též zevrubně zmínit z ústavně-historického pohledu o vývoji institutu prezidenta na území Československa.

První část obsahuje teoretická východiska k vývoji slovenské ústavnosti. Ústavní vývoj Slovenské republiky zhodnotím od roku 1989 do současnosti, stejně jako vývoj moci výkonné. Zejména se zaměřím na pravomoci Ústavního soudu SR, institucionální a organizační uspořádání, kontrolu ústavnosti právních předpisů Ústavním soudem a s tím spojenou problematiku procesní legitimace. Nastíním postavení vlády SR a její kompetence a pravomoci podle Ústavy. V neposlední řadě zmíním československou národní otázku a její státoprávní vyřešení v roce 1992.

Ve druhé části podám ucelený výklad o institutu prezidenta od vzniku Československé republiky v roce 1918 až po současnost. Daný problém nelze řešit bez zkoumání jednotlivých ústavních dokumentů v daném období, proto budu rozebírat vývoj funkce od roku 1918 až po přijetí ústav České a Slovenské republiky v roce 1992. Pro efektivnější přehled historického vývoje institutu prezidenta bude zapotřebí uvést i širší politické události, které měly vliv na jeho vývoj a formování. S ohledem na téma mé diplomové práce budu klást větší důraz na vývoj na slovenském území.

V závěrečné části bych chtěl věnovat pozornost také institutu prezidenta ČR a prezidenta SR de lege lata. Vycházejí z ústav jednotlivých zemí i souvisejících ústavních zákonů a dalších právních předpisů. Dále shrnu dosažená fakta a nastíním úvahy de lege ferenda v rámci možného ústavního vývoje slovenské i české státnosti. S ohledem na českou ústavní pozici prezidenta se zaměřím i na případné zavedení přímé volby prezidenta, s nutností změn v jednotlivých ústavních zákonech a nastíním klady a zápory tohoto možného vývoje.

Metodika práce vychází ze studia dosavadní odborné literatury a komparace jednotlivých ústav a ústavních předpisů, vztahujících se ke zvolené problematice.

1. Slovenská státnost a ústavní vývoj

1.1 Význam ústavy a právních předpisů s přihlédnutím na SR

Slovenská republika je státem, jehož právní systém spadá do kontinentálního typu právní kultury, typu charakteristického navázáním na římsko-právní tradice a přirozenoprávní teorie. Příznačné pro něj je, že základním pramenem práva je právní předpis, který je označován také jako normativní právní akt. Pro normativní právní akty je typická jejich hierarchická struktura, což je významné zejména z hlediska ústavního práva a vývoje ústavnosti.

Z hlediska právní síly se rozlišují právní normy původní jako produkty legislativních orgánů se zákonodárnou a ústavodárnou mocí; jsou nadřizeny odvozeným právním normám a norma nižší právní síly s nimi nesmí být v rozporu; platí, že norma může být měněna nebo rušena pouze normou stejné nebo vyšší právní síly. Dále jsou to normy odvozené, které slouží k realizaci norem primárních; někdy jsou označovány jako vykonávací předpisy; vydávají je zejména orgány exekutivy – vláda, ministerstva a ústřední orgány státní správy i orgány místní samosprávy¹.

Funkcí práva nikdy nebylo jen rozhodování o konkrétních věcech, ale také o právně závazných pravidlech tradičně označovaných v evropských zemích jako nařízení či právní nařízení (Verordnung, Rechtsverordnung, r glement). Problémem v sak byl poměr těchto nařízení jako abstraktních aktů moci v konn  k zákonům jako k abstraktním aktům moci zákonodárn .

Tím, že došlo k zásadnímu vyjasnění poměru moci zákonodárné a moci v konn  v tom smyslu, že moc v konn  zákony toliko provádí, mohl být zřetelně proklamován i vztah zákona ve formálním smyslu a nařízení jako vztah hierarchický. Podzákonn  právní akty jsou prováděcími předpisy k zákonům. Jsou vydávány orgány, které jsou k vydání prováděcího předpisu zákonem výslovně zmocněny. Prováděcí předpisy smí obsahovat jen takové právní normy, které odpovídají zákonnému zmocnění.²

Tento imperativ de facto zpřisňuje obecně platnou zásadu secundum et intra legem, tj. podle zákona a v souladu s ním. Existují ještě rigidnější koncepce, které s odkazem na ústavu

¹ HART, Herbert Lionel Adolphus . *Law, Liberty and Morality*. Oxford: Clarendon Press, 1963, s. 41

² Tamtéž s. 42

prosazují, aby prováděcí předpisy vůbec neobsahovaly právní normy v užším smyslu slova, ale pouze upřesňovaly význam právních norem obsažených přímo v zákoně.

Ústavní rámec pro tvorbu prováděcích právních předpisů na Slovensku se nachází v čl. 120 Ústavy SR č. 460/1992 Sb. Ústava předpokládá, že orgány kompetentními k vydávání prováděcích předpisů je vláda, ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy.³ Rozdíl mezi podzákonnými právními akty vydávanými vládou a podzákonnými právními akty vydávanými jinými subjekty spočívá především v tom, že akty vlády mají ústavou daný závazný název „nariadenie“, pro označení aktů ostatních orgánů se ve smyslu zákona o Sbírce zákonů užívá název „všeobecne záväzné právne predpisy“.⁴

Význam jakéhokoli právního textu vyžaduje, aby každý právní předpis splňoval nejpřísnější nároky. V tomto smyslu stanoví Legislativní pravidla vlády,⁵ že při přípravě právního předpisu je třeba dbát, aby právní předpis byl v souladu s právními předpisy vyšší právní síly a s nálezy Ústavního soudu a stal se organickou součástí celého právního řádu, byl v souladu s mezinárodními smlouvami, jimiž je Slovenská republika vázána, a s právem evropských společenství a Evropské unie. Právní předpis musí být podle Legislativních pravidel vlády koncipován přehledně a formulován jednoznačně, srozumitelně, jazykově a stylisticky bezvadně.

Požadavek jednoznačnosti a současně srozumitelnosti je však vnitřně rozporný. „Zvyšování jednoznačnosti, přesnosti právního jazyka, a tedy zvyšování stupně jeho exaktnosti vede k jeho nesrozumitelnosti, ke snížení informační hodnoty práva a naopak.“⁶ Řešením tohoto vztahu nepřímé úměry je u každého právního textu citlivé vybalancování stránky přesnosti a stránky srozumitelnosti, aniž by však vymezení takové proporcionality bylo na úkor stránky expertní.

Srozumitelnost právního předpisu předpokládá, že jeho tvůrce stejně jako jeho adresát disponují určitou množinou znalostí o zákonitostech legislativního jazyka. „Komunikace mezi

³ KRÁL, Ján. *Legislatíva : Teória a prax*. 1. vydání. Bratislava : Vydavateľské oddelenie PF UK, 2005. s. 104.

⁴ DRGONEC, Ján. *Ústava Slovenskej Republiky Komentár*. 2. vydání. Šamorín : Heuréka, 2007. s. 862 – 863 (čl.123 Ústavy).

⁵ Legislativní pravidla vlády jsou odkazovaným dokumentem z toho důvodu, že pozice vlády je velmi silná jednak v legislativním procesu obecně (vláda se může vyjádřit ke každému návrhu zákona, i když není jeho předkladatelem), ale také proto, že vláda je nadřízeným orgánem i těm správním orgánům, v jejichž čele nestojí člen vlády, tedy správní úřady s celostátní působností nepodřízené žádnému ministerstvu.

⁶ HOLLÄNDER, Pavel. *Filosofie práva*. 1. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2006, s. 217

právo tvorným subjektem a adresátem práva se uskutečňuje výlučně jazykem majícím některé zvláštnosti, jimiž se odlišuje od přirozeného jazyka.⁷

Slovenská republika se řadí do kontinentálního typu právní kultury, pro kterou je charakteristické, že rozhodnutí soudu není (na rozdíl od typu angloamerického) považováno za základní pramen práva. Soudní rozhodnutí, která jsou svou povahou individuálním právním aktem s právní závazností pouze pro účastníky řízení, nejsou (neměly by být) pramenem práva⁸ a měly by sloužit toliko k dotváření právního řádu interpretací normativních právních aktů.

Důvod je zřejmý, protože pro kontinentální typ právní kultury je typický etatistický přístup k tvorbě práva a tato tvorba práva a priori znamená vyšší stupeň právní jistoty pro účastníky právních vztahů, neboť nejprve je právo a potom chování účastníků. V případě soudních precedentů – tzn. individuálních právních aktů s normativními účinky, se závazností obecnou – jež bývají někdy označovány jako tvorba práva a posteriori, nastává nejprve chování a až následně právo v podobě rozhodnutí soudu ve smyslu, zda jednání bylo po právu či proti právu. Dimenze právní jistoty pak tkví v povinnosti posuzovat druhově shodné případy stejným způsobem.⁹

Právo představuje jeden z důležitých regulátorů života společnosti. Přestože vedle něj se podílí na regulaci řada dalších normativních systémů - morálka, obyčej, tradice, politické, náboženské a jiné normy, bývá tvrzeno, že právo patří k nejvýznamnějším, pokud není vůbec nejvýznamnější. Je to dáno jeho spojením se státem, resp. státními orgány, čímž disponuje všeobecnou závazností. Není to všeobecná závaznost jediná, jak bývá někdy tvrzeno, ale jde o všeobecnou závaznost zvláštního typu, závaznost právní¹⁰.

Je velmi významné, že právo jako dominující a intolerantní systém si postupně z ostatních společenských pravidel uzurpovalo ty, jež jsou považována, ale i pocítována za nejvýznamnější, resp. nejhodnotnější.¹¹ Tak jako u každého jiného sociálního jevu je klíčovou otázkou vznik práva a problematika tvorby právních norem. Jedním z možných přístupů, jak definičně vymežit právo, je charakteristika práva jako „normativního systému,

⁷ HART, Herbert Lionel Adolphus. *Law, Liberty and Morality*. Oxford: Clarendon Press, 1963, s. 106

⁸ Jedinou výjimkou jsou rozhodnutí Ústavního soudu, která jsou svou podstatou pramenem práva, ale pramenem obrazně uvozeným znaménkem mínus.

⁹ HART, H.L.A.: *Law, Liberty and Morality*. Oxford: Clarendon Press, 1963, s. 147

¹⁰ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 1995. s. 80

¹¹ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 1995. s. 82

kterým stát cílevědomě regulačně působí na společnost za účelem uspořádání společenských vztahů, jejich harmonizace a rovnováhy a tím zajištění reprodukce a rozvoje společnosti“.¹²

Z uvedeného vyplývá, že sociální vztahy musí být regulovány, aby společnost fungovala žádoucím způsobem. Z velké části se ve společnosti jedná o autoregulaci – společnost reguluje sama sebe, neboť v jejím rámci fungují i mimoprávní regulativní systémy – morálka, trh, náboženství atp. Systém regulativního působení se nazývá moc. A prostředkem realizace moci je právo. Platí symbiotický vztah – moc potřebuje právo, aby se ospravedlnila, právo potřebuje moc, aby se prosadilo¹³.

1.2 Charakteristika ústavního vývoje v SR

Při vymezení ústavního vývoje a ústavnosti je v této části nutné uvést základní teoretické pojmy a přístupy k dané problematice. V rámci ústavnosti je zakotveno právo lidu na ústavu, kdy se jedná o právo na existenci ústavy ve státě, když pod ústavou se rozumí základní zákon státu, kterým jsou určovány základy státu, státního zřízení, státního režimu, ale také formy vlády a specifického postavení jednotlivce a jeho role v rámci státu.

V souhrnu je ústava právní normou, která je nadaná nejvyšší právní silou, která stanoví pravidla pro demokracii ve státě. Ústava nepředstavuje pouze formální požadavek mít takový dokument právní síly, ale také se jedná o tzv. legitimitu státní moci. Právo lidu vytvářet ústavu vychází z principu neomezení ústavodárné moci lidu, kterou jsou případně stanovována omezení pro tzv. moc ustavenou.¹⁴

Lid by měl vytvářet ústavu, která by byla majetkem většiny lidu s tím, že by měla vymezit stát jako demokratický, právní a sociálně spravedlivý systém. Tyto uvedené parametry jsou pouze základními pilíři takového systému. Mimo uvedené skutečnosti se v širším smyslu pod ústavností také rozumí soulad zákonů a dalších právních předpisů s ústavou a ochrana tohoto souladu nebo naopak řešení sporů prostřednictvím ústavního soudnictví jako ochránce ústavnosti.

Pojem ústavnosti je také spojen s dalšími základními ústavněprávními instituty, které jsou definovány v dalších kapitolách práce. Mimo to je ústavnost pro moderní státy

¹² OTTOVÁ, Eva, VACULÍKOVÁ, Nadežda. *Úvod do štúdia práva*. 1. vydání. Bratislava : Vydavateľské oddelenie PF UK, 2000, s. 37

¹³ OTTOVÁ, Eva, VACULÍKOVÁ, Nadežda. *Úvod do štúdia práva*. 1. vydání. Bratislava : Vydavateľské oddelenie PF UK, 2000, s. 40

¹⁴ ZIMEK, Josef. *Ústavnost a český ústavní vývoj*. Brno: MUNI, 2006, s. 5

charakteristická existencí ústavy, a proto jsou významné i jejich historické a společenské souvislosti spojené s vývojem samotných států. Při hodnocení historického a společenského vývoje ústavnosti vycházíme z novodobého ústavního vývoje již v 19. století. V této souvislosti je nutné hovořit i o procesech, které vznikaly v habsburské monarchii obecně a měly vliv na vývoj ústavnosti jak v samostatné Slovenské republice, tak v České republice.

Počátky ústavního vývoje jak českého, tak slovenského státu jsou historicky datovány od období 19. století, zvláště významný je revoluční rok 1848. Následně pak počátek 20. století, konkrétně období 1918 – 1920, které je charakteristické vznikem československého státu a přijetím potřebných ústavních aktů souvisejících se vznikem samostatného československého státu.¹⁵

Současná Ústava Slovenské republiky byla přijata v roce 1992 po schválení Deklarace svrchovanosti Slovenskou národní radou. Její jednotlivá ustanovení se v plném rozsahu realizovala od 1. 1. 1993 v souvislosti s rozdělením československé federace. Slovenská ústava v sobě zahrnuje v evropských zemích obecně uznávaný katalog základních lidských práv a svobod v takovém rozsahu, jak jsou obsaženy v Listině základních práv a svobod z roku 1991 s dílčími rozšířeními, která jsou zaměřena na ochranu životního prostředí.

Při charakteristice pojmu ústavnosti je možné konstatovat, že představuje specifický systém vztahů a institucí, přičemž ústavnost je založena a odvozena od charakteru a postavení ústavy v právním pořádku státu. Ústavnost je možné označit za klíčový prvek, který určuje chápání a poslání ústavy z hlediska jejího programového a politického rozměru, který je implementován do právního systému státu. V právním systému je ústava základním právním předpisem právního pořádku státu, který je v obecné rovině obsažený ve všech právních předpisech, protože z pozice právní normy nejvyšší právní síly se promítá do všech souvisejících právních norem s nižší právní silou.

Význam a poslání ústavnosti je důležité pro vytvoření systému právních záruk a jejich působení v praxi, kdy tento systém právních záruk je označován jako ochrana ústavnosti ve Slovenské republice. V ústavním systému SR je nejdůležitější zárukou ústavnosti efektivní fungování Ústavního soudu SR, který je podle čl. 124 Ústavy SR nezávislým soudním orgánem ochrany ústavnosti. Ústava SR také vytváří pro Ústavní soud SR normativní základnu pro jeho fungování, které se projevuje v jeho rámcovém vymezení pravomocí, a dále institucionální a organizační zabezpečení, jeho nezávislé působení jako garanta ústavnosti.

¹⁵Tamtéž, s. 55

Při hodnocení pravomocí Ústavního soudu SR v rámci ochrany ústavnosti je možné jeho činnost rozčlenit následovně:¹⁶

- abstraktní forma kontroly ústavnosti, podle čl. 125 Ústavy SR,
- konkrétní formy kontroly ústavnosti, podle čl. 127 a 127 a) Ústavy SR,
- výkladová pravomoc, podle čl. 128 Ústavy SR,
- pravomoc spojená s uplatňováním demokratických forem vlády, podle čl. 129 Ústavy SR,
- rozhodovací pravomoc v případě řešení kompetenčních sporů, podle čl. 126 Ústavy SR.

Abstraktní forma kontroly ústavnosti je spojená s ústavností v užším slova smyslu a její význam je v zabezpečení principu svrchovanosti ústavy a zákona v právním pořádku SR, ale také hierarchického uspořádání právních předpisů z hlediska jejich právní síly, kde právní předpis nižší právní síly nemůže odporovat právnímu předpisu vyšší právní síly. V čl. 125 Ústavy SR je vymezený systém a uspořádání právních předpisů, jejichž hierarchické uspořádání umožňuje Ústavnímu soudu SR, aby rozhodl o jejich souladu v závislosti na stupni právní síly daného právního předpisu.

K subjektům, které mají právo iniciovat abstraktní formu kontroly ústavnosti, je bližší vymezení v čl. 130 Ústavy SR, které je Ústavním soudem SR vykládáno v obecné rovině restriktivně. V nález č. PL. ÚS 1/94 Ústavní soud uvedl, že „medzi tieto subjekty nepatrí navrhovateľ jako fyzická osoba.“

„Procesnú legitímáciu na podanie návrhu na začatie konania o súlade právnych predpisov nie je možné priznať fyzickej osobe ani so zreteľom na čl. 152 odst. 3 Ústavy SR, jako ustanovenie procesního charakteru, upravuje len návrh osob uvedených v čl. 130 Ústavy SR. Táto norma odkazuje iba na osoby, ktoré sú procesne oprávnené na začatie konania o súlade právnych predpisov podľa čl. 130 odst. 1 písm. a) až e) Ústavy SR.“ Srovnatelné rozhodnutí vydal Ústavní soud SR také v č. PL.ÚS 22/98, kde uvedl, že fyzická osoba „v zmysle uvedeného ustanovenia preto nie je oprávnená k podaniu návrhu na začatie konania v súlade zákonov s Ústavou SR a medzinárodnou zmluvou.“

Novela Ústavy SR č. 90/2001 Z.z. zakomponovala do abstraktní kontroly ústavnosti dvě konkrétní změny, tyto vychází z praktických zkušeností současné právní praxe a jejich

¹⁶ ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů

základní úlohou je změnit nepříznivé důsledky používání právních předpisů předtím, než jej Ústavní soud SR vyhlásí za protiústavní. Jedná se o zavedení:¹⁷

- preventivní formy kontroly ústavnosti ve vztahu k mezinárodním smlouvám, pro které je potřebný souhlas Národní rady SR, podle čl. 125 a), 125 b) Ústavy SR,
- institutu dočasného pozastavení účinnosti právních předpisů, které jsou předmětem přezkumu jejich ústavnosti.

Konkrétní kontrola ústavnosti je spojena s chápáním a vymezením ústavnosti v širším smyslu a předmětem přezkumu ústavnosti je konkrétní rozhodnutí, opatření, jiný zásah nebo nečinnost, která mohla porušit základní práva, lidská práva a svobody zaručené v Ústavě SR nebo v příslušné mezinárodní smlouvě. Podmínky pro uplatnění konkrétní kontroly ústavnosti prostřednictvím ústavní stížnosti podle čl. 127 Ústavy SR se zásadním způsobem změnily po příslušné novele Ústavy SR, a to ústavním zákonem č. 90/2001 Z.z.

Výkladová pravomoc Ústavního soudu SR spočívá v tzv. pozitivní tvorbě ústavního práva. K naplnění této pravomoci dochází ve smyslu čl. 128 Ústavy SR tím způsobem, že Ústavní soud SR podává výklady Ústavy SR nebo příslušného ústavního zákona. Ústavní soud SR v této své pravomoci vychází také z rozhodnutí č. II. ÚS 69/99.

Pravomoc Ústavního soudu SR spojená s uplatňováním demokratických forem vlády vychází z čl. 129 Ústavy SR a obsahuje konkrétně:¹⁸

- volební soudnictví a s ním spojené mandátní otázky, podle čl. 129 odst. 1, odst. 2, Ústavy SR,
- referendové soudnictví, podle čl. 125 b), čl. 129 odst. 3 Ústavy SR,
- politické soudnictví, podle čl. 129 odst. 4 Ústavy SR.

Rozhodování Ústavního soudu SR o volebních stížnostech představuje poměrně rozsáhlý okruh problémů, které jsou aplikovány v průběhu voleb do Národní rady SR, ale také při volbě do jednotlivých orgánů územní samosprávy. Ústavní soud SR v rozhodování o volebních stížnostech nepřezkoumává pouze ústavnost voleb, ale také jejich zákonnosti.

Referendové soudnictví je po novele Ústavy SR z roku 2001 rozděleno na preventivní a represivní. V rámci preventivní formy ochrany ústavnosti Ústavní soud SR podle čl. 125 b) Ústavy SR rozhoduje o tom, zda je předmět referenda v souladu s ústavou nebo ústavním zákonem. Touto pravomocí je možné odstranit riziko uskutečňování referenda, které by bylo

¹⁷ SVÁK, Ján., CIBULKA, Ľubor. *Ústavní právo Slovenskej republiky*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva. 2006, s. 507

¹⁸ ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů

následně zrušeno na základě toho, že jeho předmět nebyl v souladu s ústavou nebo příslušným ústavním zákonem.

Specifickým druhem pravomoci Ústavního soudu SR je jeho oprávnění rozhodovat kompetenční spory mezi ústředními orgány státní správy. I v tomto případě je tato pravomoc Ústavního soudu akcesorické povahy a je možná pouze v případě, že zákon neuvádí, že tyto spory řeší jiný státní orgán. Druhým předpokladem efektivní ochrany ústavnosti je vytvoření institucionálních a organizačních záruk, které určují nezávislost postavení Ústavního soudu SR jako základního ochránce ústavnosti. Tyto záruky jsou zakotveny v čl. 134 a násl., končící čl. 140 Ústavy SR.

Mezi nejvýznamnější z těchto záruk patří zejména:¹⁹

- individuální způsob vzniku a zániku funkce Ústavního soudu SR,
- imunita soudce Ústavního soudu SR,
- inkompatibilita funkce soudce Ústavního soudu SR.

Individuální způsob vzniku a zániku funkce soudce Ústavního soudu SR zaručuje právní jistotu soudci Ústavního soudu SR, že po splnění ústavních podmínek a jmenování do funkce může tuto funkci vykonávat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí ve lhůtě dvanácti let. Stejně tak jsou stanoveny negativní aspekty funkce soudce Ústavního soudu SR, které se týkají zániku jeho funkce.

Imunita soudce Ústavního soudu je definována ve smyslu čl. 136 odst. 1 Ústavy SR jako stejná, jaká je u poslanců Národní rady SR na základě čl. 78 Ústavy SR. Jejich obsahem je disciplinární imunita a trestněprávní imunita. Rozdíl je pouze v dotyčných subjektech, které dávají souhlas k trestnímu stíhání poslanců, resp. soudců Ústavního soudu SR.

1.2.1 Základní východiska ústavnosti v SR

Zákonná úprava ochrany ústavnosti je v SR zakotvena v zákoně č. 38/1993 Z.z., o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov, ve znění pozdějších předpisů. V této zákonné právní úpravě jsou uvedeny:²⁰

- institucionální a organizační stejně jako personální otázky ústavního soudnictví,
- všeobecné zásady jednání Ústavního soudu SR, jednotlivá specifika působnosti a jednotlivých forem jednání před Ústavním soudem SR.

¹⁹ SVÁK, Ján, CIBULKA, Ľubor. *Ústavní právo Slovenskej republiky*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva. 2006, s. 516

²⁰ Tamtéž. s. 518

Institucionální a organizační uspořádání Ústavního soudu SR se skládá z procesněprávní organizace Ústavního soudu SR a z institucionálního zabezpečení jeho činnosti a jednotlivých úkolů a úloh v rámci ústavního systému SR. Z pohledu institucionálního zabezpečení činnosti Ústavního soudu SR jsou důležité tyto instituce a subjekty:

- předseda a místopředseda Ústavního soudu SR,
- kancelář Ústavního soudu SR,
- soudní poradci.

Nejdůležitějším subjektem Ústavního soudu SR je kolegium třinácti soudců Ústavního soudu SR. Jejich právní status je podrobně upraven v zákoně č. 38/1993 Z.z., v rámci tohoto zákona jsou důležité instituce:

- vznik a zánik funkce soudce Ústavního soudu SR,
- práva a povinnosti soudce Ústavního soudu SR,
- imunita a odpovědnost soudce Ústavního soudu SR.

Ke všeobecným zásadám jednání před Ústavním soudem SR patří zejména:

- nestrannost jednání před Ústavním soudem SR,
- ústavnost rozhodování v činnosti Ústavního soudu SR,
- neveřejnost a písemné jednání Ústavního soudu SR,
- plenární rozhodování o činnosti Ústavního soudu SR,
- jednotnost rozhodování v činnosti Ústavního soudu SR,
- zákaz odnětí věci zákonnému zástupci.

1.3 Charakteristika vývoje moci výkonné v SR

Do soustavy nejvyšších orgánů států podle příslušných ústavních předpisů státu patří orgány tzv. vládního typu.²¹ Společně s ostatními orgány moci výkonné jsou považovány za výkonné orgány v širším slova smyslu. Jejich vznik a existence souvisí s formováním koncepce dělby moci.²² Povahu moci výkonné dále naznačil John Locke ve svém díle *Dvě pojednání o vládě*. Podle tohoto díla mají jednotlivé zákony stálou a trvalou platnost, potřebují soustavnou realizaci nebo dozor, proto je nezbytné, aby existovala nějaká konkrétní moc, která bude zabezpečovat realizaci zákonů, jejichž další realizaci bude zajišťovat moc výkonná.

²¹ ZIMEK, Josef. *Ústavnost a český ústavní vývoj*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 187

²² koncepce definovaná Ch. Montesquiem, tj. moc zákonodárná, výkonná a soudní

Specifické místo v soustavě orgánů moci výkonné v parlamentních formách vlády patří vládě, v prezidentských formách vlády prezidentovi jako subjektu, který řídí vládu a exekutivu. Postavení prezidenta je v komparaci s jinými státy a ústavami mnohdy značně odlišné, zejména z hlediska pravomocí a činnosti prezidenta. Vláda v parlamentní vládní formě má charakter nejvyššího orgánu státní moci, která disponuje také rozhodovacími pravomocemi. V prezidentských formách vlády vláda, také tzv. kabinet, rozhodovacími oprávněními nedisponuje a plní zejména poradní, výkonné a pracovní funkce pro hlavu státu, jež stojí v čele exekutivy státu.²³

Obecně z hlediska koncepce, složení vlády a její struktury včetně vztahů mezi předsedou vlády a jednotlivými členy vlády je možné rozlišovat následující typologii:²⁴

- monokratická vláda – je typická pro prezidentské formy vlády, absolutistické, resp. dualistické monarchie,
- kancléřský model vlády – kancléř určuje základní směřování politiky daného státu, nese také ústavněprávní odpovědnost,
- premiérský model vlády – silné postavení a pravomoci premiéra, existence ústavní a politické odpovědnost vlády,
- direktoriální systém vlády,
- vláda s rezortním systémem (je kombinací předchozích přístupů).

Ve Slovenské republice v soustavě nejvyšších orgánů figuruje vláda SR. Z hlediska výše uvedené typologie je označována jako vláda s rezortním systémem. Její existence je založena přímo na Ústavě Slovenské republiky. Ústava SR v čl. 108 charakterizuje vládu SR jako vrcholný orgán výkonné moci.

Její ústavní postavení, pravomoci a odpovědnost je upravena, jak už bylo uvedeno, ve druhém oddílu šesté hlavy Ústavy SR. V původním textu Ústavy SR vláda byla v čl. 108 charakterizovaná jako nejvyšší orgán výkonné moci. Následné doplnění a změnu provedl ústavní zákon č. 90/2001 Z.z., který změnil a doplnil Ústavu SR, kde zakotvil vládu SR jako vrcholný orgán moci výkonné.

Vládě SR náleží ucelený soubor vládních a výkonných pravomocí, které vyplývají ze zákonodárné působnosti Národní rady SR. Dále vláda SR řídí a kontroluje činnosti obcí, jedná se o výkon státní správy, který byl v zákonné úpravě přenesený, který řídí a kontroluje

²³ ZIMEK, Josef. *Ústavnost a český ústavní vývoj*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 198

²⁴ SVÁK, Ján, CIBULKA, Eubor. *Ústavní právo Slovenskej republiky*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva. 2006, s. 360

činnost okresních úřadů, zejména pak sjednocuje činnosti ústředních orgánů státní správy SR ve vztahu k okresním úřadům a řeší také zásadní otázky, které jsou spojeny s výkonem státní správy okresními úřady.

Vláda SR je kolektivním orgánem. Ve smyslu čl. 109 odst. 1 Ústavy SR je vláda SR složena z předsedy, místopředsedů a jednotlivých ministrů. Aktuální složení vlády SR je uvedeno v příloze č. 1.

Přesný počet členů vlády SR není stanovený ani není konkrétně zakotven v Ústavě SR a souvisejících právních předpisech. Minimální počet ministrů je možné odvodit z ustanovení zákona Národní rady SR č. 575/2001 Z.z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy ve znění pozdějších předpisů. V ustanoveních tohoto zákona, v § 3, je uveden taxativní výčet jednotlivých ministerstev.

Z těchto právních předpisů je možné usuzovat, že Ústava SR výslovně předpokládá, že vláda SR bude mít předsedu, dále více jak jednoho místopředsedu a ministry. Ústava nestanovuje počet ministrů ani počet jednotlivých resortů, které mají pod svým vedením ministra. Viz čl. 8 odst. 4 ústavního zákona č. 227/2002 Z.z., kde je uvedený taxativní výčet členů Bezpečnostní rady SR z řad ministrů vlády SR. Dále je možné konstatovat, že vláda byla vytvořena v souladu s ústavou, musí mít vytvořenou pozici ministra obrany SR, ministra vnitra SR, ministra financí SR a také ministra zahraničních věcí SR.

Předsedu vlády SR a na jeho návrh členy vlády SR, tj. jednotlivé ministry, jmenuje, odvolává a pověřuje řízením určitého ministerstva nebo jiného ústředního orgánu státní správy, jak už bylo uvedeno v předchozích kapitolách, prezident SR. Pro výkon funkce člena vlády SR je významný zejména právní názor Ústavního soudu SR a jeho rozhodnutí č. PL ÚS 22/95.²⁵ Ústava SR také neurčuje prezidentovi SR lhůtu, ve které je povinný jmenovat předsedu vlády. Také Ústava SR neurčuje osobu, která má návrh na předsedu vlády SR předložit prezidentovi SR.

Vláda SR jako kolektivní orgán rozhoduje zásadně ve formě usnesení ve sboru, tj. rozhodování hlasováním. Tento sbor je schopný usnášet se, jakmile je přítomná většina členů vlády SR. Pro platnost takového usnesení je potřebný souhlas nadpoloviční většiny přítomných členů vlády. Ústava SR výslovně neurčuje počet členů vlády SR, kteří musí být přítomni na jednání vlády SR, resp. na jejím rozhodování. Minimální počet členů vlády SR je

²⁵ Nález Ústavního soudu SR č. PL ÚS 22/95

možné odvodit z čl. 118 odst. 2 Ústavy SR, a to takovým způsobem, že musí představovat polovinu členů vlády + jednoho člena vlády SR.²⁶

Vláda SR ve smyslu čl. 119 Ústavy SR rozhoduje kolektivně zejména o následujících oblastech:²⁷

- návrhy jednotlivých zákonů,
- jednání o nařízeních vlády SR,
- jednání o programu vlády SR a jeho plnění v daném časovém horizontu,
- jednání o zásadních opatřeních, která se týkají zabezpečení hospodářské a sociální politiky Slovenské republiky,
- projednávání mezinárodních smluv Slovenské republiky,
- jednání o státním rozpočtu a závěrečném účtu Slovenské republiky,
- projednávání zásadních otázek vnitřní a zahraniční politiky SR a hospodářských opatření, která se týkají zabezpečení hospodářské politiky,
- jmenování a odvolávání státních funkcionářů v případech, které jsou stanoveny a uvedeny zákonem,
- rozhoduje o tom, zda požádá Národní radu SR o vyslovení důvěry,
- rozhoduje o vyslání ozbrojených sil mimo území Slovenské republiky za účelem humanitární pomoci, vojenských cvičení a akcí, případně mírových pozorovatelských misí, rozhoduje o souhlasu zahraničních ozbrojených sil na území SR.

Tyto výše uvedené pravomoci patří vládě SR jako celku, která má v této souvislosti zabezpečovat, aby směřování a činnosti jednotlivých ministerstev bylo jednotné a byla zaručena nestrannost při rozhodování o otázkách, které jsou mimořádně důležité pro celou společnost. Další ústavní kompetence, které přísluší vládě SR jako celku, jsou zakotveny například v čl. 96 odst. 1 Ústavy SR, jedná se zejména o návrh na přijetí usnesení Národní rady SR o vyhlášení referenda, návrhy na zahájení jednání u Ústavního soudu SR, podle čl. 130 odst. 1 písm. c) Ústavy SR.

Vládě SR v době, kdy zastupuje prezidenta SR, patří pravomoci prezidenta SR v rozsahu, který je taxativně vymezen v čl. 105 Ústavy SR. V této souvislosti je další okruh

²⁶ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, čl. 118

²⁷ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, čl. 119

pravomocí vlády zakotvený v čl. 6 odst. 3 ústavního zákona č. 227/2002 Z.z., v souladu s těmito ustanoveními zákona vláda SR:²⁸

- je zodpovědná za obranu a bezpečnost státu a jeho institucí,
- určuje základní koncepci obrany a bezpečnosti státu,
- organizuje přípravu ústavních orgánů v době válečného konfliktu, v době válečného stavu a v době výjimečného stavu,
- organizuje přípravu a provádí koordinaci hospodářských činností státu, zásobování obyvatelstva a státních hmotných rezerv v době válečného konfliktu, válečného stavu a v době výjimečného stavu,
- organizuje a provádí koordinaci v jednotlivých krajích a okresech v územních obvodech jednotlivých obvodních úřadů v době válečného konfliktu, válečného stavu, výjimečného a nouzového stavu,
- přijímá opatření na zmírnění a odstraňování škod a jiných následků, které jsou způsobeny v době válečného konfliktu, v době válečného stavu, výjimečného stavu a nouzového stavu,
- koordinuje činnost ozbrojených sborů, Hasičského a záchranného sboru a záchranných služeb v době válečného konfliktu, válečného stavu a výjimečného stavu.

K rozhodování vlády SR ve sboru uvedl Ústavní soud SR konkrétní stanovisko, s jednotlivými oblastmi činností, které jsou uvedeny výše, toto stanovisko je uvedeno v judikátu č. PL ÚS 1/96. Vláda SR je za výkon své funkce odpovědná Národní radě SR. V případech, které jsou výše uvedeny, Národní rada SR s programovým prohlášením vlády SR souhlasí, ve formě usnesení o jeho schválení vysloví vládě důvěru. Národní rada SR soustavně kontroluje činnost vlády SR, plnění jejího programového prohlášení a další činnosti v souladu s ústavními a dalšími právními předpisy.

Vztah vlády SR a Národní rady SR lze hodnotit ve smyslu parlamentní formy vlády, která je založena na ústavněpolitické odpovědnosti vlády SR Národní radě SR. Národní rada SR může vládě nebo jednotlivému členovi vlády podle čl. 114 odst. 1 a navazujícího čl. 116 odst. 3 Ústavy SR kdykoliv vyslovit nedůvěru nebo zamítnout návrh na vyslovení důvěry.

²⁸ Ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, čl. 106

Ustavněprávním důsledkem vyslovení nedůvěry nebo zamítnutí návrhu na vyslovení důvěry je povinnost prezidenta SR vládu, resp. člena vlády SR odvolat.²⁹

1.4 Vývoj Slovenské státnosti od roku 1989

Slovenskou státnost po roce 1989 ovlivnily změny ve společenském a politickém vývoji, které souvisely s dalším politickým i společenským zaměřením Slovenska v následujících letech. Ve střední a východní Evropě se začaly budovat nové politické struktury a postupně narůstala i nutnost začlenění do Evropské unie a jejích struktur. Stávající socialistická soustava platná před rokem 1989 se rozpadla současně s RVHP. Je nutné také uvést, že v kontextu tohoto vývoje ve střední a východní Evropě už vyspělé evropské země dlouhodobě budovaly evropské struktury a prostor Evropské unie, který byl konceptem nové hospodářské, politické i bezpečnostní politiky těchto zemí.

Koncem roku 1989 se v souvislosti s rozpadem totalitních struktur aktualizovala a změnila zahraniční orientace Slovenské republiky, stejně jako vnitřní systémové a politické vazby, které dostávají politickou i právní prioritu. Na základě všeobecného demokratického vývoje v prvních měsících roku 1990 opětovně vyvstala otázka slovenské státnosti a vzájemných státoprávních vztahů obyvatel ČR a SR. Toto téma se následně do roku 1992 stalo součástí agendy většiny politických stran a hnutí, stalo se součástí veřejné i odborné diskuse a také byla prioritní oblastí první fáze transformačního procesu. Toto se projevilo, jak už bylo uvedeno v předchozích kapitolách, také v legislativních a ústavních právních aktech.

Demokratický vývoj ve společnosti SR po roce 1989 nemohl opomenout slovenskou národní otázku a její státoprávní vyřešení. Při srovnání s obdobím 60. let 20. století je patrné, že v tomto období byly uskutečňovány snahy o vytvoření společného státu na základě vytvoření federace. Po roce 1989 byly naopak snahy o změny federačního uskupení, o její formalizaci a ty vyústily v neúspěšná jednání a závěry s jediným výstupem, kterým byla suverénní slovenská demokratická státnost. Podobné změny se projevíly i v dalších mnohonárodnostních státech. Uvedený proces proto není ničím zvláštním, ale naopak je příkladem uceleného procesu rozdělení vícenárodního státu demokratickou cestou na samostatné demokratické subjekty, které vznikaly z takového vícenárodního celku.

²⁹ SVÁK, Ján, CIBULKA, Ľubor. *Ústavné právo Slovenskej republiky*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva. 2006, s. 373

Při hodnocení integračních počátků a zaměření na rozdělení společného státu a vznik samostatných subjektů ČR a SR je nutné upozornit na období společného státu ČSFR v letech 1990 – léto 1992. Toto období je spojeno s výraznou činností Alexandra Dubčeka, kdy docházelo k prvním praktickým a zejména legislativním krokům směrem k Evropskému společenství, resp. Evropské unii. Tento postup je podobný také v případě České republiky, i z hlediska počínajících integračních snah směřujících ke vstupu do Evropské unie.³⁰

ČSFR a v jejím rámci také ČR a SR se v už v tomto období přímo, ale i zprostředkovaně včleňují do základních ekonomických a politických struktur společné evropské politiky. Tuto iniciativu projevovaly subjekty moci výkonné, ale i zákonodárné. Takže je možné konstatovat, že koncem roku 1989 existovala o evropském směřování ČSFR všeobecná shoda s dílčími rozdíly v pozdějším vývoji. Evropská orientace v 90. letech se projevovала i v české a slovenské státnosti a mimo to vyžadovala nejenom politickou deklaraci, projev politické vůle, konkrétní stanoviska a usnesení ústavních institucí a orgánů, které mají vliv na vytváření konkrétních ekonomických, legislativních a politicko-sociálních předpokladů a jejich rozvoje.

ČSFR se tak ucházela o regulérní členství, spolupráci a působení ve strukturách, které byly jednotlivými evropskými zeměmi vytvořeny v předchozích letech. Alexandr Dubček v lednu 1990 dopisem tehdejšímu předsedovi Evropského parlamentu Björckemu uvedl informaci, že se ČSFR uchází o statut v Radě Evropy. Na jaře 1990 byla zřízena komise vlád ČSFR, ČR a SR pro spolupráci s Evropským společenstvím. Jejím prostřednictvím se také zástupci ústředních a národních ekonomických rezortů zúčastňovali předvstupních jednání. Mimo to se vytvořila stálá československá mise při ES v Bruselu.

Vstupní rozhovory a jednání o přidružení ČSFR k Evropskému společenství byly zahájeny v květnu 1990 a dohodu o přidružení k Evropským společenstvím podepsali představitelé Polska, Maďarska a Česko-Slovenska v prosinci 1991 v Bruselu.³¹ ČSFR byla také jako jeden z prvních států střední a východní Evropy přijata za řádného a plnoprávného člena Rady Evropy. Intenzivní přístupová jednání orgánů ČSFR probíhala v letech 1990 – polovina 1992. Jednání o udržení a reorganizaci společného státu nebyla úspěšná, ale i tak docházelo k vytváření politických, ekonomických a legislativních událostí, které se dále

³⁰ KOPEČEK, Lubomír. *Demokracie, diktatura a politické stranictví na Slovensku*. Brno: CDK, 2006

³¹ Političtí představitelé, kteří podepsali tuto smlouvu byli za polskou vládu: L. Balcerowicz, za maďarskou vládu: J. Antall, za česko-slovenskou vládu: M. Čalfa, společně s nimi to byl předseda komise ES J. Delors a předseda rady ministrů ES Hans van den Broeck

rozvíjely a měly vliv na vývoj státnosti v následujících letech. Tento proces probíhal nejenom v ČSFR, ale také v dalších zemích střední a východní Evropy.

Období let 1990 – polovina 1992 je při zpětném hodnocení poměrně složité, a to jak z politického, tak ústavněprávního hlediska, protože mimo jednání, která se týkala rozdělení ČSFR, probíhalo také včleňování ČSFR do evropských struktur v souvislosti s přechodem k tržní ekonomice a pluralitní občanské společnosti. Probíhal také proces úpravy jednotlivých vztahů, resp. přesnější snahy o zachování společného státu Čechů a Slováků uzpůsobením vztahů mezi ČR a SR v rámci vnitřní federace. Vhodné řešení, které by umožňovalo fungování společné federace, se však nenašlo, a proto došlo k rozdělení společného státu.

Z tohoto federativního celku se vyčlenily dva samostatné, suverénní státní subjekty, a to Česká republika a Slovenská republika, s plnoprávným postavením v mezinárodních vztazích a mezinárodních souvislostech. Když se nepodařilo prosadit principy federativní přestavby v letech 1990 – 1992, Alexandr Dubček konstatoval, že „... kľuč na riešenie čs. vzájomnosti a spoločnej štátnosti je v obidvoch rukách a ukázalo sa, že v rozhodujúcej miere bol na českej strane, ktorá mala vyjsť v ústrety, keď inak nie, tak aspoň svojim koalíčným partnerom...“³² Dále pak uvádí, že „... část českej politickej reprezentácie nevyšla dost v ústrety oprávněným požiadavkám, ktoré riešia otázku národnej identity, hospodárskeho postavenia, samosprávy Slovenska, ale tým aj Českej republiky.“³³

Směrování k samostatnému a demokratickému Slovensku a vzniku nové státnosti, ke které bylo v rámci vývoje od roku 1992 jednoznačně směřováno, neznamenalo přerušení úsilí a orientaci na Evropskou unii a její včleňování do evropských struktur, které, jak už bylo uvedeno, probíhalo v rámci ČSFR a vykazovalo tak pozitivní úspěchy v této oblasti. Při rozdělování společného státu byl vytvořený a akceptovaný stav, že oba vznikající státní útvary, ČR i SR, se staly rovnocennými v procesu sblížování a včleňování ČSFR do Evropské unie. Nástupnické státy na sebe pouze převzaly příslušné mezinárodněprávní závazky a plnění přijatých smluvních dokumentů.

Právní i historicko-politologická analýza vzniku Slovenské republiky se soustřeďuje i na samotný proces a jeho ústavněprávní souvislosti. Národní rada Slovenské republiky, která vzešla z voleb v roce 1992, přijala základní dokumenty, mezi které patří především již uvedená a hodnocená Ústava SR. Současně s tímto vznikla samostatná a suverénní Slovenská republika, která závazně deklarovala také zájem na tom, aby se stala nástupnickým státem

³² Rozhovor Alexandra Dubčeka v rozhovoru pro deník Smena, ze dne 3.7. 1992 v elektronické podobě.

³³ Rozhovor Alexandra Dubčeka v rozhovoru pro deník Smena, ze dne 3.7. 1992 v elektronické podobě.

po ČSFR. Tento postup vytvořil vhodné právní i politické prostředí pro to, aby po 1.1. 1993 byla Slovenská republika uznána relativně rychle jako samostatný stát jednotlivými státy Evropy i ve světovém měřítku. K tomuto směřovala také parlamentní diplomacie zákonodárského sboru SR na jaře 1992.

Tuto skutečnost také potvrzují příslušné legislativní opatření a kroky SNR, které potvrdily pokračující kontinuitu procesů osamostatnění SR, ale také dokazuje kontinuitu v národních a integračních souvislostech. Jako nejvýznamnější příklady lze uvést dva dokumenty, které vydala Národní rada Slovenské republiky. Jedná se o Vyhlásenie Národnej rady Slovenskej republiky k parlamentom a národom sveta a Vyhlásenie Národnej rady Slovenskej republiky o členstve Slovenskej republiky v Rade Európy a prevzatí záväzkov z medzinárodných zmlúv.

V prvním z uvedených dokumentů je konstatováno, že „Slovenská republika bude vytvárat' politické, ekonomické, zmluvné a legislatívne podmienky na postupné zapojovanie sa a budúce členstvo v hlavných európskych hospodárskych, politických a obranných organizáciách. Potvrďuje záväzky dohodnuté Českou a Slovenskou Federatívnou republikou v Európskej dohode o prizdužení a má zaujem na jej rýchľom prevedení na Slovenskú republiku.“³⁴

Ve druhém dokumentu je konstatováno, že ČSFR jako plnoprávný člen Rady Evropy potvrzuje, že „ Slovenská republika jako jeden z dvoch nástupnických štátov Českej a Slovenskej Federatívnej republiky si praje byť riadnym členom Rady Európy, Slovenská republika plne rešpektuje princípy pluralitnej demokracie, právneho štátu, ľudských práv, sociálnych práv a práv národnostných menšín a etnických skupín, rozhodne odsudzuje akékoľvek prejavy rasovej a náboženskej neznášanlivosti, vyjadruje pripravenosť plniť záväzky, ktoré vyplývajú zo štatútu Rady Európy a prispievať k naplneniu cieľov Rady Európy.“³⁵

³⁴ HLAVOVÁ, V. a kol. *Novembrová revolúcia a česko-slovenský rozchod*. LIC: Bratislava, 2002, s. 286

³⁵ Tamtéž, s. 288

2. Funkce československého prezidenta v letech 1918 až 1992

V této kapitole se zaměřím na vývoj instituce prezidenta v československých dějinách v období let 1918 - 1992, od jejího vzniku až po přijetí Ústavy Slovenské republiky a Ústavy České republiky v roce 1992. Také poukážu na změny, kterými tenkrát procházely. Hlavními prameny, z kterých jsem vycházel, jsou jednotlivé ústavní dokumenty v sledovaném období, tj. zákon č. 37/1918 Sb. o Prozatímní ústavě, Ústavní listina z roku 1920, ústavní zákon o Ústavě Slovenské republiky z roku 1939, Ústava Československé republiky z 9. května 1948, Ústava Československé socialistické republiky z roku 1960 a ústavní zákon o československé federaci z roku 1968. Pro efektivnější přehled vývoje instituce prezidenta je potřebné uvést i širší politické skutečnosti, které mají vliv na její vývoj a formování.

2.1 Funkce prezidenta podle Dočasné ústavy z roku 1918

Slovensko bylo až do roku 1918 pod vládou Uherska. K dohodě o vytvoření svazku Českých zemí a Slovenska došlo mezi českými a slovenskými představiteli již v době první světové války, k jejímu uzavření došlo 30. května 1918. Podle této dohody měl být československý stát republikou s demokratickou ústavou. Jiné návrhy ústavy samosprávného státu předpokládaly, že česká suverenita bude obnovena v rámci habsburské monarchie. Tyto modely byly překonány v říjnu 1918, kdy bylo vytvořené nezávislé Československo.³⁶

Zákon č. 11/1918 Sb. o zřízení samostatného československého státu je označován jako první ústavní provizorium. Instituce prezidenta tento zákon nezahrnovala, podkladem pro její zpracování byl elaborát Ferdinanda Pantůčka. Byl to návrh, který měl charakter ústavního zákona. Elaborát upravoval postavení státního prezidenta české říše. Státní prezident měl uskutečňovat zákonodárnou i výkonnou moc. Měl právo pověřit jednoho z ministrů vedením věcí, které se týkaly Slovenska. Státní prezident měl mít na základě Pantůčkova návrhu postavení diktátora.³⁷ Vykonavatelem státní svrchovanosti byl v tomto období Národní výbor. Disponoval zákonodárnou i výkonnou mocí. V tomto směru je možné hovořit o období

³⁶ PĚCHOTA, Vratislav. Československé ústavní dějiny. *Právník*, 1991 roč. 130, č.4, s. 98-99

³⁷ LACO, Karol. *Ústava Predmníchovskej ČSR a ústava ČSSR*, Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1966. s. 98-99.

diktatury Národního výboru. Činnost Národního výboru byla ukončena přijetím zákona č. 37/1918 Sb. z 13. listopadu 1918 o dočasné ústavě takzvaným druhým ústavním provizoriem. Dočasná ústava upravovala způsob vytváření a kompetence nejvyšších státních orgánů na přechodné období. Tato úloha vyplývala ze stanoviska dohodových států k ustanovení republikánské formy československého státu, která byla předložena na jednáních s československou zahraniční akcí.³⁸ Dočasná ústava byla rozdělena do čtyř oddílů: Národní shromáždění, prezident republiky, vyhlášení rozsudků, moc výkonná a nařizovací. Převaha Národního shromáždění se projevila až v úpravě pravomocí prezidenta republiky. Prezidenta volilo Národní shromáždění dvoutřetinovou většinou hlasů za přítomnosti nejméně dvou třetin poslanců. Spolu s vládou vykonával část výkonné moci, ale neměl možnost zasahovat do jejího vzniku a její činnosti. Prezident měl převážně reprezentativní úkoly.

Na jeho vládní úkony se vyžadovala kontrasignace příslušného zodpovědného člena vlády. Ve vztahu k parlamentu měl právo vrátit schválený zákon na přehodnocení. Časová lhůta, během které mohl využít toto svoje právo, byla osm dní. Když parlament trval na svém původním usnesení, zákon musel být vyhlášený.³⁹ Podle této souvislosti je možné konstatovat, že prezident republiky měl podle dočasné ústavy slabé postavení. Ze tří nejvyšších státních orgánů - z parlamentu, prezidenta a vlády měl právě prezident nejslabší omezené pravomoci. Nezasahoval do činnosti vlády, nemohl ji jmenovat a ani odvolat. Ve vztahu k parlamentu disponoval relativním právem veta. Parlament neměl povinnost přijat zákon kvalifikovaným způsobem. Stačilo jen, aby setrval na svém původním usnesení a takový zákon musel být vyhlášen. Také je možno podtrhnout, že dělba moci nebyla upravena způsobem, který by zaručoval třem nejvyšším státním orgánům vyvážené postavení.

Dočasná ústava upravovala regulaci prezidentského úřadu dočasně. Ústava také počítala s dlouhodobějším působením prezidenta v zahraničí, v tomto čase platil výkon prezidentských pravomocí vládě. Vláda mohla výkonem některých prezidentských pravomocí pověřit svého předsedu. Parlament byl vytvořen nepřímým delegačním způsobem s přihlédnutím k výsledkům posledních parlamentních voleb. Zákon o dočasné ústavě č. 37/1918 Sb. byl novelizovaný zákonem č. 271/1919 Sb. Byla to druhá novelizace, která značně rozšířila okruh pravomocí prezidenta. Novelizaci předcházela rozsáhlá diskuze o navrhovaných změnách. Některé návrhy posilovaly postavení prezidenta jen částečně, ale jmenování vlády ponechávaly Národnímu shromáždění.

³⁸ MOSNÝ, Peter. *České a slovenské dějiny státu a práva*, Košice: UPJŠ, 1994 s. 90-91

³⁹ HUBENÁK, Ladislav. *Slovenské a Československé dějiny státu a práva v letech 1918-1945*, Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 1998. s.19-20

Vláda navrhovala, aby jmenování vlády měl ve své kompetenci prezident republiky. Jiný námět vycházel z amerického vzoru a zahrnoval také přímou volbu prezidenta. Diskuze o navrhovaných změnách byly uzavřeny konsensem. Právo prezidenta bylo posilněno ve vztahu k vládě, prezidentovi patřilo právo jmenovat a odvolat členy vlády a na návrh předsedy vlády stanovoval, který z členů vlády bude řídit ústřední orgány státní moci a za ně zodpovídat. Podle amerického vzoru mu patřilo právo být přítomný na schůzích vlády, předsedat jim, vyžadovat si od vlády a jejích jednotlivých členů správy jejich úrovně působnosti. Ve vztahu k Národnímu shromáždění měl prezident právo podávat zprávy o stavu republiky a doporučovat opatření, která pokládal za účelná. Také právo veta bylo posilněno. Prodloužila se lhůta na čtrnáct dní, během které mohl prezident vrátit zákon na opětovné přehodnocení parlamentu. K prolomení veta se vyžadovalo, aby Národní shromáždění setrvalo na svém původním usnesení ne nadpoloviční většinou hlasů za přítomnosti jedné třetiny poslanců parlamentu, ale za přítomnosti nadpoloviční většiny poslanců. Ve vztahu k zahraniční politice byly ustanoveny kategorie mezinárodních smluv, které si vyžadovaly souhlas Národního shromáždění. K jejich schválení byla potřebná dvoutřetinová účast poslanců. Zakotvena také byla funkce náměstka prezidenta, jenž ho měl zastupovat v případě nemoci, která by trvala déle než jeden měsíc. Tento úřad byl přechodný a trval jen během překážky výkonu funkce prezidenta.⁴⁰

2.2 Funkce prezidenta podle Ústavní listiny ČSR z roku 1920

Dočasná ústava z roku 1918 nezakotvovala všechny otázky týkající se společenského a státního zřízení. Byla potřebná stabilní podoba správy státu, která byla zakotvena v definitivní ústavě. Na návrhu nové ústavy spolupracovali právníci s vedoucími představiteli politických stran. Vzorem se stala americká ústava, francouzská ústava a ústava německé Výmarské republiky. Do přípravy návrhu ústavy a také samotných jednání aktivně zasahoval T.G.Masaryk, politickou stránku zastupoval ministr vnitra A. Švehla a odbornou stránku univerzitní profesor ústavního práva J. Hoetzl.⁴¹ Jednání o navrhovaných ustanoveních ústavy ČSR se týkaly také prezidenta republiky. Na schůzích byly předjednané pravomoci prezidenta vůči vládě a naopak. Předmětem jednání se stala zodpovědnost vlády za projevy, které souvisí s prezidentským úřadem. Vzhledem k tomu byl zkoumán problém nezodpovědnosti

⁴⁰ GROSPÍČ, Jiří, MATULA, Miloš. K demokratické tradici Československého konstitucionalismu. *Právnick*, roč. č. 7, s. 608 - 623

⁴¹ MOSNÝ, Peter. *České a slovenské dějiny státu a práva po roku 1918*, Košice: UPJŠ, 1994. s. 97

prezidenta z výkonu svého úřadu. Ve formulaci o jmenování bylo záměrně vypuštěné ustanovení o tom, že ministry na návrh ministerského předsedy jmenuje prezident. Jednalo se také o možnosti případného konfliktu mezi vládou a prezidentem, a to tehdy, jestliže prezident mohl rozpustit vládu a použít veto. Při projednávání ustanovení o prezidentovi byla velká pozornost věnována části týkající se možnosti volby prezidenta na několik funkčních období a také samotná volba prezidenta republiky. Tehdejší poslanec dr. Bouček poukázal na skutečnost, že některá práva by se měla vymežit, na jiná by se mělo zapomenout a nebo některá práva přímo zrušit tím, že se upraví zvláštním zákonem. Upozorňoval na to, aby se při projednávání jednotlivých ustanovení ústavy nebralo v úvahu, že prezidentem je T.G.Masaryk.⁴²

Definitivní podoba byla zakotvena v ústavní listině Republiky československé, která byla přijata 29. února 1920 jako ústavní zákon č. 121/1920 Sb. s účinností od 6. března 1920. Ústava byla složena z několika částí - z preambule, uváděcí ústavní listiny a z šesti hlav. První hlava obsahovala všeobecná ustanovení, v druhé hlavě byla upravena moc zákonodárná, složení a působnost Národního shromáždění a jeho obou sněmoven. Třetí hlava upravovala vládu a výkonnou moc. Soudcovská moc byla zakotvena ve čtvrté hlavě. V páté hlavě byla upravena práva svobody a také občanské povinnosti. Poslední hlava ústavy zakotvovala ochranu národních, náboženských a rasových menšin. Ústava vycházela z rozdělení státní moci na tři úseky.

Podrobněji se budu dále věnovat třetí hlavě ústavy ČSR s názvem Vládní a výkonná moc i ostatním ustanovením ústavy, které se týkají funkce prezidenta. Ústavní listina z roku 1920 upravovala v souvislosti s prezidentem republiky v úvodě jeho volbu. Za prezidenta mohl být zvolen každý občan Československé republiky, který byl zvolen do poslanecké sněmovny, dosáhl věku třiceti pěti roků a byl zvolen Národním shromážděním. Volba se konala v posledních čtyřech týdnech před uplynutím volebního období úřadujícího prezidenta. Ke zvolení byla potřebná třipětinová většina hlasů přítomných poslanců a přítomnost nadpoloviční většiny celkového počtu členů poslanecké sněmovny i senátu. Kdyby po dvou kolech volby nebyl známý vítězný kandidát, konala by se užší volba, a to by postoupili ti kandidáti, kteří získali nejvíce hlasů. Vítězem v užší volbě byl ten kandidát, který získal nejvíce hlasů, jinak rozhodoval los. Volební období se počítalo ode dne složení slibu nově zvoleného prezidenta a trvalo sedm roků. Kandidát na prezidenta mohl být zvolen nejvíce

⁴² BROKLOVÁ, Eva. *První Československá ústava : Diskuze v ústavním výboru v lednu a únoru 1920*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČAV, 1992. s. 34 – 40.

ve dvou po sobě následujících volebních obdobích. Mohl být ovšem znovu zvolen, když od skončení jeho posledního období uplynulo sedm roků. Přímou v ústavě se uvádí, že uvedené ustanovení se nevztahuje na prvního prezidenta Československé republiky. Prezident zůstával ve své funkci až do zvolení nového prezidenta. Slib skládal před Národním shromážděním.

Třipětinová kvalifikovaná většina měla velký význam v tom, že v případě dohody vhodného kandidáta mohla většina stran považovat zvoleného kandidáta za svého. Třipětinová většina Národního shromáždění činila 270 členů. Požadavek přítomnosti nadpoloviční většiny z celkového počtu poslanců obou sněmoven umožňoval, že poslanci a senátoři některých opozičních stran mohli svou nepřítomností zvolit vhodného kandidáta a navenek přitom zůstat v opozici. Předpokládalo se, že třipětinová většina nebude lehkou dosažitelná, a proto užší volba relativní většinou měla zabezpečit zvolení prezidenta v případě, kdyby hlavní politické strany nedospěly k dohodě. Na základě ustanovení v ústavě by se dalo konstatovat, že slib prezidenta má konstitutivní charakter. Od složení slibu prezidenta začínalo plynout jeho zvolení na sedm let. Volby se na základě ústavy měly konat v posledních čtyřech týdnech před uplynutím volebního období prezidenta. Nově zvolený prezident mohl složit slib také před uplynutím předcházejícího volebního období.

Funkci začínal vykonávat po uplynutí volebního období svého předchůdce.⁴³ V případě smrti prezidenta nebo v situaci, když se prezident své funkce vzdal, měly se konat do čtrnácti dnů nové volby. Jestliže nový prezident nebyl zvolen nebo byl prezident zaneprázdněný, případně nemocný a nemohl zastávat svůj úřad, přecházela jeho funkce na vládu. Jestliže by tato situace trvala déle než šest měsíců, Národní shromáždění zvolí svého náměstka prezidentem. Musí se na tom usnést vláda za přítomnosti tří čtvrtin svých členů. Ústava zahrnuje i podmínky inkompatibility. Prezident nebyl podle ústavy ČSR zodpovědný za výkon svého úřadu, za projevy související s prezidentským úřadem zodpovídala vláda. Prezident mohl být trestně stíhán pouze za vlastizrady. Žalobu podávala v tomto případě poslanecká sněmovna a trestně stíhán mohl být před senátem. Trestem mohla být jen ztráta prezidentského úřadu a ztráta možnosti získat tento úřad později. Mezi jeho pravomoci patřilo sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv. V ústavě bylo přesně stanovené, které smlouvy si vyžadovaly souhlas Národního shromáždění. Prezident zastupoval stát navenek, přijímal a pověřoval vyslance, svolával, rušil a rozpouštěl Národní shromáždění, podával zprávu o stavu republiky Národnímu shromáždění. Doporučoval mu opatření, která pokládal za účelná a potřebná. Disponoval právem veta. Mohl vrátit zákony s připomínkami, na kterých se usneslo

⁴³ LACO, Karol. *Ústava Predmníchovskej ČSR a ústava ČSSR*, Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1966. s. 517 - 518.

Národní shromáždění. Na jejich vrácení měl měsíční lhůtu, která mu plynula ode dne, když bylo příslušné usnesení Národního shromáždění dodané vládě.

Dále prezident jmenoval a propouštěl ministry, stanovoval jejich počet a disponoval dalšími kreačními pravomocemi. Kromě uvedeného prezident vyhlášoval válečný stav, ale válku mohl vyhlásit po předcházejícím souhlasu Národního shromáždění. Na návrh vlády prezident uděloval milost, uděloval dary a peníze z milosti. Jakýkoliv úkon prezidenta na úseku výkonné a vládní moci potřeboval ke své platnosti spolupodpis zodpovědného člena vlády. Na základě uvedeného je možné hovořit o dualistickém principu vládní a výkonné moci, který zůstal zachován. Práva prezidenta byla vymezena taxativně, ale ostatní vládní a výkonná moc příslušela vládě. Ústava blíže neupravovala záležitosti týkající se kandidatury prezidenta. Nebylo stanoveno, komu patřilo právo navrhopvat jednotlivé kandidáty na tuto funkci. Prezident byl v uvedeném období volený Národním shromážděním. Při ustanovení těchto článků se počítalo také s tím, že politické strany nemusí dospět k dohodě při volbě prezidenta, a proto ústavodárce upravil fórum potřebné na jeho zvolení náležitým způsobem. Z tohoto hlediska možno předpokládat, že navrhování na funkci prezidenta bylo ponecháno jednání mezi politickými stranami. Také ústava nepřipouštěla možnost odvolání prezidenta z funkce. Volební období prezidenta mohlo být zkrácené jedině v případě jeho smrti, rezignace a odsouzení pro vlastizradu. Nová Ústava Československé republiky z roku 1920 rozšířila pravomoci prezidenta.

Objevovaly se také názory týkající se změny způsobu ustanovení prezidenta republiky a návrhy na rozšíření jeho působnosti. Prezident měl být takzvaným integračním elementem v politice demokratického státu. Další návrh se týkal přímé volby prezidenta lidem jako jeho nejdůležitější prostředek posílení faktické moci a politické prestiže. Záměrem tohoto návrhu bylo dosažení nezávislosti přímo zvoleného prezidenta na vládní koalici. Navrhovalo se, aby vláda byla samostatným vládním orgánem a prezident hlavou exekutivy. Žádalo se o zrušení zodpovědnosti vlády vůči parlamentu a také o ministerské kontrasignace. Uvedené reformy týkající se funkce prezidenta republiky možno spíše přiřadit k pravomocím prezidenta v prezidentské formě vlády. Z tohoto období jsou důležité zákony č. 95/1933 Sb., č. 131/1936 Sb., č. 299/1938 Sb., č. 330/1938 Sb. Uvedené zákony zplnomocňovaly vládu, aby vykonala v hospodářské oblasti opatření nařízenými, na která by se jinak vyžadoval zákon. Zákon č. 95/1933 Sb. z. a n. ustanovoval, že vládní nařízení vydaná tímto zákonem musela být podepsána prezidentem republiky. Zákonem č. 131/1936 Sb. vydávala vláda vládní nařízení se souhlasem prezidenta republiky. Vládní nařízení se týkala úpravy mimořádných poměrů způsobených stavem branné pohotovosti státu. Ústavní zákon č. 299/1938 Sb. byl základní

zákonem Slovenské krajiny. Měl dvě části: v první části byly upravené na přechodné období některé pravomoci celostátních zákonodárných a výkonných orgánů. Řešena byla procedura voleb do sněmu Slovenské krajiny. Ustanovené bylo i to, že členy slovenské vlády jmenoval prezident republiky a ti tvořili součást ústřední vlády. Druhá část zákona obsahovala změnu ústavy.

Slovenská krajina byla prohlášena za autonomní část republiky s názvem Česko – Slovenská. Přijetí ústavního zákona č. 330/12938 Sb. zlikvidovalo zákonodárnou moc parlamentu. Zákon také zmocnil prezidenta, aby vydával na návrh vlády, po dobu dvou let od ustanovení sněmu Slovenské krajiny, dekrety z moci ústavního zákona. Vláda byla oprávněna, aby se souhlasem prezidenta vykonávala potřebná opatření, jinak vyžadující formu zákona.⁴⁴ Ústavním zákonem č. 330/1938 Sb. se porušily politické zásady a samotný právní pořádek. Postupně došlo k omezení a likvidaci systému demokratického charakteru.

2.3 Funkce prezidenta podle ústavního zákona o ústavě SR

Vnitropolitický vývoj v Česko – Slovensku poznamenával od začátku roku 1939 napětí mezi ústřední pražskou vládou a slovenskými vládními kruhy. Rostly obavy z možného státoprávního oddělení Slovenska. Dne 14. března 1939 sněm Slovenské krajiny přijal zákon č. 1/1939 sb. o samostatném Slovenském státě. Jeho přijetím vyhlásil samostatnost Slovenského státu. Znamenalo to konec existence Česko – Slovenské republiky. Přípravou návrhu ústavy byla pověřena komise v čele s Vojtěchem Tukou. Komisi jmenovalo předsednictvo Slovenské lidové strany. V návrhu se uplatnil největší vliv italské a portugalské ústavy. Menší vliv měla i německá ústava. Ve stavovském konceptu hrál největší úlohu italský fašistický vzor a církevní dokumenty, hierarchická soustava katolické církve, katolické chápání sociálních otázek. Různé organizační formy měly odstranit rozpory mezi kapitálem a prací. V souvislosti s německou soustavou měla vliv myšlenka „ Strana je státem“ a silný prezident prohlubuje vůdcovský princip. Řešily se také otázky, zda má být hlava státu současně i předsedou vlády nebo sněmu. Problém se vyskytl také v souvislosti s postavením státní rady, která měla být poradním orgánem vlády a parlamentu, která je jmenovaná doživotně hlavou státu ze stranické elity. Výsledkem byl kompromis na platformě, že stavovské uspořádání Itálie se přijalo jako vzor, ale mechanické a okamžité přijetí tohoto

⁴⁴ HUBENÁK, Ladislav. *Slovenské a Československé dějiny státu a práva v letech 1918-1945*, Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 1998. s. 119 – 125.

vzoru se nedoporučovalo. Ústava měla mít přechodný charakter a umožnit výstavbu fašistického státu.⁴⁵

Základní ústavní zákon Slovenské republiky č. 185/1939 Sb. byl přijatý sněmem 21. července 1939. Tvořilo ho 103 paragrafů a třináct hlav. Ustanovení o prezidentovi bylo zakotveno nejvíce ve třetí hlavě ústavního zákona v paragrafech 31 až 40. Podle ústavního zákona volil prezidenta sněm. Pro platnost jeho volby se vyžadovala přítomnost dvou třetin všech poslanců a tří pětin většiny přítomných. Volilo se lístky bez rozpravy na veřejném zasedání. V případě, kdyby ani jeden z kandidátů nebyl zvolen, konalo by se druhé kolo voleb a postupovali by ti kandidáti, kteří dosáhli v předcházejícím kole volby největší počet hlasů. Pro zvolení do funkce prezidenta stačila v tomto kole jednoduchá většina. V případě, když v druhém kole voleb byl počet hlasů stejný, podle ustanovení se rozhodovalo losem. Za prezidenta mohl být zvolen občan státu, který byl volitelný do sněmu a dosáhl čtyřiceti let. Platilo, že ta samá osoba může být za prezidenta zvolena jenom ve dvou po sobě následujících volebních obdobích.

Prezident byl volen na sedm let a funkční období mu plynulo ode dne složení přísahy. Nejpozději čtrnáct dní od skončení volebního období předcházejícího prezidenta uskutečnil sněm jeho volbu. Pravomoci prezidenta byly vymezeny taxativně. Ústavní zákon přímo ustanovoval, že všechna vládní a výkonná moc patří vládě, jestliže není výslovně vyhrazena prezidentovi. Ve vztahu k zahraniční politice reprezentoval stát navenek, přijímal a pověřoval diplomatické zástupce, uzavíral mezinárodní smlouvy, vyhlášoval stav branné pohotovosti státu, se souhlasem sněmu vyhlášoval válku a uzavíral mír. Ve vztahu ke sněmu disponoval právem ho svolat a rozpustit, vyhlášoval zasedání sněmu za skončené, podepisoval zákony a nařízení z moci zákona, sněmu adresoval poselství a disponoval i právem veta. Do patnácti dnů mohl sněmu vrátit odhlasované zákony s připomínkami. Takový zákon byl vyhlášený opět tehdy, když se na něm sněm zase usnesl v třípětinové většině přítomných poslanců. Ve vztahu k vládě prezident jmenoval a propouštěl ministry, zúčastňoval se zasedání vlády, státní rady, žádal o její svolání a těmto institucím předsedal. Z jeho ostatních pravomocí možno vzpomenout udělování řádů, vyznamenání a ostatní kreační pravomoci. Za výkon své funkce nebyl prezident zodpovědný. Každý prezidentův vládní akt si vyžadoval spolupodpis příslušného ministra. Během funkčního období prezidenta ho mohla trestně stíhat státní rada na základě obžaloby sněmu pro vlastizrada. Trestem byla ztráta prezidentského úřadu a ztráta možnosti ho opět získat. V případě prezidentově smrti, vzdání se funkce nebo trvalé

⁴⁵ Tamtéž. s. 128 - 130

nemožnosti zastávat tento úřad se konaly volby. Sněm volil nového prezidenta. V případě dočasné neschopnosti prezident zastával svůj úřad. Funkci hlavu státu vykonával předseda vlády.

2.4 Funkce prezidenta v období zřízení Protektorátu Čechy a Morava

Území Protektorátu Čechy a Morava se stalo součástí Německé říše. Prezident rozpustil Národní shromáždění a nejvyšší zastupitelský orgán nebyl konstituovaný až do konce okupace. Změny se také dotkly organizace ostatních nejvyšších orgánů státní moci. Byl zavedený přísný režim kontroly a centrální řízení německými orgány. V průběhu roku 1939 se vytvořila nová struktura orgánů působících v Protektorátu Čechy a Morava, která se rozdělovala na říšské orgány a autonomní orgány. Říšské orgány byly v Protektorátu systémem německé správy a měly rozhodující postavení. V čele stál říšský protektor, který reprezentoval říšské zájmy a na území Protektorátu zastupoval vůdce a říšského kancléře. Byl tedy zmocněncem vlády a za výkon své funkce zodpovídal výhradně Adolfu Hitlerovi. Disponoval širokým okruhem pravomocí. Měl právo potvrzovat členy protektorátní vlády, informovat se o všech jejich opatřeních a podávat proti nim protest. Disponoval také právem zákonodárné iniciativy s možností podávat námítky proti právním normám různého druhu, proti výkonu správních opatření a proti právoplatným rozsudkům autonomních soudů. To mělo za následek odklad výkonu rozhodnutí do odstranění skutečností podmiňujících podání námítky. Později získal právo normotvorní činnosti, na základě které mohl vydávat právní předpisy, měnit a rušit všechny autonomní právní normy.

Říšského protektora zastupoval státní tajemník. Nejdříve došlo k reorganizaci úřadu říšského protektora a vznikl úřad - Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu. Autonomní orgány představovaly autonomní správu a byly v závislém postavení na říšské správě. V čele autonomní správy Protektorátu Čechy a Morava stál státní prezident. Prezident navenek disponoval čestnými právy hlavy státu, ale při výkonu jakékoliv činnosti potřeboval souhlas říšského protektora. Protektorátní vláda byla autonomním orgánem výkonné moci.⁴⁶ Říšský protektor disponoval širokým okruhem pravomocí. Napříč uvedenému není možné postavení státního prezidenta pokládat za hlavu státu.

⁴⁶ MOSNÝ, Peter. *České a slovenské dějiny státu a práva po roku 1918*, Košice: UPJŠ, 1994. s. 39 – 45.

2.5 Funkce prezidenta v období dočasného státního zřízení

Dočasné státní československé zřízení bylo vytvořeno v Londýně v červenci roku 1940. Skládalo se ze tří orgánů - prezidenta republiky, vlády a státní rady. Prezident republiky byl nejenom právním, ale i politickým základem systému dočasného státního zřízení a nejvýznamnějším orgánem celé soustavy. Významnou úlohu v souvislosti s postavením prezidenta republiky měla idea právní kontinuity, kterou se odmítla existence tzv. druhé republiky a změna státních hranic. Tehdejší prezident republiky Eduard Beneš považoval sám sebe za jediného existujícího ústavního činitele předmnichovské státnosti. Jeho abdikace z 5. října 1938 byla neplatná. Ostatní složky dočasného státního zřízení mohl proto konstituovat jedině prezident. Největším problémem byla otázka týkající se jeho dekretní pravomoci, protože nemohla vycházet ze žádných ustanovení ústavy z roku 1920.⁴⁷

Ústavní dekret č. 2 z roku 1940 svěřil zákonodárnou moc prezidentovi, který mohl v nevyhnutelných případech měnit i rušit ústavní i obyčejné zákony. Vydání dekretů bylo omezené zákonodárnou iniciativou vlády. Dekrety podléhaly kontrasignaci předsedy vlády a příslušného člena vlády. Mezi další významné ústavní dekrety prezidenta republiky patřil také ústavní dekret č. 11 z roku 1944, který stanovil, že všechny prezidentské dekrety tvoří součást československého právního pořádku, ale musely být dodatečně schváleny příslušnými ústavními činiteli. Dalším právním aktem, který tvořil právní základ dočasného státního zřízení, byl ústavní dekret č. 3 z roku 1945, kterým se prodloužily všechny zákonodárné pravomoci prezidenta republiky až do doby ustanovení dočasného zákonodárného orgánu Československé republiky. Druhým orgánem dočasného státního zřízení byla vláda, která vycházela z teorie právní kontinuity s předmnichovským Československem. Vláda disponovala právem zákonodárné iniciativy. Mezi orgány dočasného státního zřízení patřila Státní rada, která byla pomocným a kontrolním orgánem a pro prezidenta se stala orgánem poradním. Prezident disponoval právem ustanovit Státní radu, zároveň jmenoval jejího předsedu, podpředsedy a členy. Členy Státní rady mohli být i členové vlády, ale na jejích jednáních neměli hlasovací právo. Státní rada podávala prezidentovi republiky a vládě poradní zprávy v záležitostech, které si vyžádali. Návrhy a podněty jim mohla podávat také z vlastní iniciativy.

⁴⁷ Tamtéž. s. 77 - 79

2.6 Funkce prezidenta podle ústavy z roku 1948

Pro lepší pochopení postavení prezidenta podle Ústavy Československé republiky z roku 1948 je potřebné stručně charakterizovat tehdejší období a také samotnou ústavu. Volby do ústavního Národního shromáždění se uskutečnily 26. května 1948. Na Slovensku zvítězila Demokratická strana, která získala 62% hlasů, Komunistická strana Slovenska dostala 30,4 % hlasů. V Čechách se stala vítězem Komunistická strana Československa se ziskem 40,17 % hlasů, a proto v celostátním měřítku se stali vítězem voleb komunisti s 37,94 procenty hlasů. Hlavní úlohou ústavodárného Národního shromáždění bylo schválit novou ústavu, ta byla přijata 9. května 1948 a zakotvila novou státní formu – lidovou demokracii a asymetrický model státoprávního uspořádání. Neexistovaly české orgány, jen slovenské s omezenou autonomií⁴⁸. Ústava měla socialistický charakter, vyjadřovala principy rodícího se socialismu, utvrzovala principy svrchovanosti lidu a materiálních záruk. Skládala se z úvodního prohlášení, základních článků a podrobných ustanovení. Z toho vyplývá její úloha, podle které měla být základním zákonem státu i důležitým politickým dokumentem⁴⁹. Ústava z 9. května 1948 v třetí kapitole upravovala postavení prezidenta s názvem Prezident republiky. Některá práva a povinnosti prezidenta republiky byly upraveny také v kapitolách o Národním shromáždění a vládě. Prezidenta republiky volilo Národní shromáždění na sedm roků. Zvolený mohl být každý občan volitelný do Národního shromáždění, jenž dovršil 35 roků. Žádný kandidát nemohl být volený více jak dvakrát za sebou. V uvedeném případě nemohl být kandidát zvolený opět, pokud od ukončení jeho druhého volebního období neuplynulo sedm roků. Volby se konaly v posledních čtyřech týdnech před uplynutím volebního období úřadujícího prezidenta. Pro platnost volby se vyžadovala nadpoloviční většina poslanců a nejméně 3/5 hlasů přítomných poslanců za určitého kandidáta.

Další ustanovení upravovala způsob volby, kdyby první volební akt nevedl k výsledku. Prezident republiky skládal slib před Národním shromážděním. V souvislosti s volbou platily podmínky inkompatibility. Prezident nesměl být zároveň členem Národního shromáždění a členem vlády. V případě, že by byl zvolen prezidentem poslanec nebo člen vlády, dnem volby by přestal vykonávat stávající funkci⁵⁰. Ústava upravovala také okamžiky, ve kterých mohlo dojít k zastoupení prezidenta vládou a předsedou vlády. V případě prezidentovy rezignace, smrti, zbavení úřadu, nebo pokud byl zvolený nový prezident a ještě nesložil slib, vykonávala jeho funkci vláda, která mohla pověřit předsedu vlády

⁴⁸ BARTL, Jülius. *Lexikón slovenských dejin*, Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľství, 1997. s. 148 - 154

⁴⁹ BARTUŠKA, Jan. a kolektiv : *Československé státní právo*, Praha: Orbis, 1953. s. 27 - 30

⁵⁰ Ústavní zákon z 9. května 1948: *Ústava Československé republiky*, s. 34 - 37

jednotlivými úkony. Přímo na předsedu vlády přecházela pravomoc vrchního velení branné moci. V případě nemoci nebo dočasného zaneprázdnění, která nepřesahuje šest měsíců, zastupovala prezidenta i v tomto případě vláda nebo předseda vlády. Kdyby prezidentova nemoc nebo zaneprázdnění trvaly déle než šest měsíců, potom by Národní shromáždění na základě usnesení vlády zvolilo prezidentova náměstka. Ten by vykonával funkci jen do doby, než by pominuly překážky bránící prezidentovi vykonávat svou funkci. Působnost prezidenta Československé republiky byla vymezena v § 74. Zastupoval stát navenek, dojednával a ratifikoval mezinárodní smlouvy, přijímal a pověřoval velvyslance. Ve vztahu k Národnímu shromáždění disponoval právem podepisovat zákony a vracet je s připomínkami. Také se vyžadovalo, aby zákon podepsal předseda Národního shromáždění, předseda vlády a ministr, kterému se uložila jeho tvorba. Prezident disponoval právem podepisovat také opatření předsednictvu Národního shromáždění. K jeho dalším pravomocím ve vztahu k Národnímu shromáždění patřilo také jeho svolávání, odročení, rozpouštění a vyhlášení jeho zasedání za skončené. Prezident mohl Národnímu shromáždění podávat ústní nebo písemné zprávy o stavu republiky a doporučovat mu opatření, která pokládal za účelná a potřebná. Ve vztahu k vládě měl právo být přítomný na jejích schůzích a předsedat jí. Jmenoval předsedu vlády a její ostatní členy a určoval, který člen vlády bude vést příslušné ministerstvo. Z jeho ostatních pravomocí možno vzpomenout udělování vyznamenání, udělování čestných darů a platů, udělování amnestie, odpouštění a zmírnění trestů. Na základě usnesení vlády vyhlášoval válečný stav a na základě rozhodnutí Národního shromáždění vypovídal válku. K jeho kreačním pravomocem je možno zařadit jmenování soudců z povolání, jmenování vysokoškolských profesorů, důstojníků a jiných státních zaměstnanců. Jakýkoliv úkon prezidenta vládní nebo výkonné moci potřeboval ke své platnosti spolupodpis zodpovědného člena vlády. Prezident republiky nebyl tedy z výkonu svého úřadu zodpovědný. Za jeho projevy související s prezidentským úřadem zodpovídala vláda. Prezidenta bylo možné jen stíhat pro vlastizradu. V tomto případě podávalo obžalobu předsednictví Národního shromáždění. Trestem mohla být jen ztráta prezidentského úřadu a způsobilost tento úřad opět získat⁵¹.

Na základě uvedeného je možné konstatovat, že Ústava z 9. května navazovala na Ústavu z roku 1920. Přesto v této souvislosti je možné zhodnotit i rozdíly. Podle Ústavy 9. května volilo prezidenta jednokomorové Národní shromáždění. Rozšířily se podmínky inkompatibility. Podle § 71 prezident republiky nesměl být zároveň nejen členem Národního

⁵¹Tamtéž. s. 37 - 40

shromáždění, ale ani členem vlády. Prezidentské kompetence byly převzaty z Ústavní listiny z roku 1920. Změna se týkala také prezidentského slibu, z kterého je možno vyvodit nové třídě – politické chápání. Postavení a pravomoci prezidenta byly upraveny v samostatné třetí kapitole, ale v ústavním postavení prezidenta nedošlo k podstatnější změně.

2.7 Funkce prezidenta podle Ústavy z roku 1960

Ústava Československé socialistické republiky byla přijata 11. července 1960 a publikována jako ústavní zákon č. 100/1960 Sb. Obsahovala úvodní prohlášení a 9 hlav. Ve čtvrté hlavě upravovala ústava postavení a pravomoci prezidenta republiky. V článku 60 se uvádělo, že prezident republiky byl volen Národním shromážděním jako představitel státní moci a za výkon své funkce odpovídal Národnímu shromáždění⁵². Na základě uvedeného je možné konstatovat, že prezident republiky patří do soustavy státní moci spolu s Národním shromážděním, Slovenskou národní radou a soustavou národních výborů. Za výkon své funkce odpovídal Národnímu shromáždění, které ho volilo.

S uvedeného můžeme odvodit také pravomoc Národního shromáždění prezidenta odvolat, a to i vzhledem k tomu, že takováto pravomoc v ústavě zakotvena nebyla. Prezidenta volilo Národní shromáždění na pět let. Zvolený mohl být každý občan, který byl volitelný do Národního shromáždění. K jeho zvolení bylo třeba 3/5 hlasů všech poslanců Národního shromáždění. Své funkce se ujímal složením slibu. Pro funkci prezidenta platily podmínky inkompability. Prezident nemohl být současně poslancem Národního shromáždění, Slovenské národní rady, národního výboru nebo členem vlády. V případě, kdyby byl za prezidenta republiky zvolen poslanec nebo člen vlády, dnem zvolení by uvedenou funkci přestal vykonávat. Zastupováním prezidenta byla pověřena vláda. Ústava taxativně vymezovala situace, které vznikly při zastupování. Zde šlo o případy, kdy se úřad prezidenta uvolnil a nový prezident ještě nebyl zvolen a nesložil slib, nebo když prezident nemohl vykonávat svůj úřad ze závažných důvodů. Vláda mohla v uvedených případech pověřit výkonem některých pravomocí prezidenta republiky předsedu vlády. Přímo z ústavy přecházelo na předsedu vlády vrchní velení nad ozbrojenými silami.⁵³ Pravomoci prezidenta byly uvedeny v článku 62 ústavy. V mezinárodních vztazích zastupoval stát navenek, dojednával a ratifikoval mezinárodní smlouvy. Vyjednávání mezinárodních smluv a dohod, na které byl potřebný souhlas Národního shromáždění, mohl přenést na vládu nebo s jejím

⁵² Ústava české socialistické republiky a důležité právní předpisy s ní souvisící, s. 66

⁵³ Ústava České socialistické republiky a důležité právní předpisy s ní souvisící, s. 68 - 70

souhlasem na jednotlivé členy. Do jeho pravomoci patří přijímání a jmenování velvyslanců, vrchní velení ozbrojeným silám, vyhlášení válečného stavu, vypovězení války v případě, kdyby bylo Československo napadeno nebo kdyby bylo potřeba plnit mezinárodní závazky o společné obraně proti napadení. Válečný stav vyhlášoval na návrh vlády a vyhlášení války na základě rozhodnutí Národního shromáždění. Ve vztahu k Národnímu shromáždění podepisoval zákony a zákonná opatření jeho předsednictva, svolával Národní shromáždění a prohlašoval jeho zasedání za skončená. Měl právo podávat Národnímu shromáždění zprávy o stavu republiky, o závažných politických otázkách, předkládat návrhy potřebných opatření a být přítomný na schůzích Národního shromáždění. Ve vztahu k vládě jmenoval a odvolával předsedu vlády i její ostatní členy a pověřoval je řízením ministerstev a ostatních úředních orgánů. Kromě uvedeného měl prezident ve vztahu k vládě právo být přítomen na schůzích vlády a předsedat jí, vyžadovat si od vlády a jejích jednotlivých členů zprávy a projednávat s vládou nebo jejími členy otázky, které by bylo potřeba řešit. Ke kreativním pravomocem prezidenta patřilo nejen jmenování předsedy vlády a ostatních členů, ale také jmenování vyšších státních funkcionářů, jmenování a povyšování generálů. Prezident měl právo propůjčovat vyznamenání v podmínkách zákonů, udělovat amnestii, zmírňovat tresty a nařizovat, aby se trestní stíhání nezačínalo nebo aby se v něm nepokračovalo⁵⁴.

V této souvislosti je třeba poukázat na určité změny, které vyplývají z funkce prezidenta. Na rozdíl od Ústavy z roku 1948 nebyl v Ústavě z roku 1960 ustanovený zákaz znovuzvolení stejné osoby za prezidenta po skončení dvou po sobě následujících volebních období. Rozšířily se také podmínky inkompatibility. Prezident nemohl být zároveň poslancem Národního shromáždění, členem vlády, ale ani poslancem Slovenské národní rady nebo národních výborů. Stejně v Ústavě z roku 1960 nebyla ustanovena instituce náměstka prezidenta. Prezident již podle nové ústavy neměl právo rozpouštět Národní shromáždění a odročovat jeho zasedání. Ztratil právo veta a právo jmenovat soudce z povolání. Získal právo zákonodárné iniciativy k zákonům Národního shromáždění, právo jmenovat a odvolávat generálního prokurátora ČSSR.

⁵⁴ MATOUŠEK, Stanislav, ZDOBINSKÝ, Stanislav. a kol. *Štátné právo ČSSR*, s. 67 - 70

2.8 Funkce prezidenta podle ústavního zákona č. 143/1968 Sb. o československé federaci

Ústavní zákon č. 143/1968 Sb. o československé federaci byl přijatý 27. října 1968. Účinnost nabyl 1. ledna 1969. Tímto datem začala nová etapa československé státnosti. Došlo k přeměně jednotného československého státu na složený stát – federativní, jejímiž subjekty se stala Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika. Ústavní zákon se po formální stránce skládal z Preambule, 8 hlav a 151 článků. Ve smyslu ústavního zákona o československé federaci začalo svou činnost Federální shromáždění. Ve Federálním shromáždění se vytvořila sněmovna národů, která se skládala z České národní rady a Slovenské národní rady. Bývalé Národní shromáždění bylo přejmenované na Sněmovnu lidu. Stejně tak se konstitovala federální vláda jako výkonný a nařizovací orgán československé federace. Na úrovni národních států začaly činnost národní rady, česká a slovenská, jako nejvyšší orgány státní moci obou republik⁵⁵. Postavení a pravomoci prezidenta upravovala čtvrtá hlava ústavního zákona o československé federaci v článcích 60 až 65. Dle článku 60 vzpomínaného zákona volilo prezidenta Federální shromáždění, kterému byl také za výkon své funkce odpovědný. Prezidentem mohl být zvolen každý občan volitelný za poslance Federálního shromáždění. Prezident byl volen na 5 let a výkonu své funkce se ujímal po složení slibu. Volba prezidenta republiky se konala v posledních dnech jeho funkčního období. V případě, kdyby se úřad prezidenta uvolnil před skončením volebního období, konala by se volba nejdříve do 14 dnů. Z uvedeného vyplývá, že prezidenta volilo dvojkomorové Federální shromáždění. Délka funkčního období zůstala zachována. Upřesnilo se, že volba prezidenta se vykoná v posledních 14 dnech funkčního období prezidenta. V případě předčasného skončení jeho volebního období se volby konaly do 14 dnů. Rozšířily se také podmínky inkompatibility. Prezident nemohl být nejen poslancem zastupitelských orgánů a členem vlády, ale ani soudcem Ústavního soudu nebo jiným soudcem. Pravomoci byly převzaty z Ústavy z roku 1960.

Naopak je třeba některé částečné změny v jednotlivých ustanoveních připomenout. Rozšířila se kreativní pravomoc prezidenta: jmenoval profesory a rektory vysokých škol na návrh příslušných orgánů České a Slovenské republiky, stejně tak jmenoval a povyšoval generály. Ve vztahu k Federálnímu shromáždění disponoval prezident právem rozpustit jej, pokud nedošlo k rozhodnému usnesení mezi oběma sněmovnami Federálního shromáždění ani po dohodovacím jednání. Prezident měl právo rozhodnout o rozpuštění parlamentu. Další

⁵⁵ *Ústava Československé socialistické republiky*, s. 56 - 60

změnou související s postavením prezidenta je také ustanovení v článku 65 vzpomínaného ústavního zákona, podle kterého prezidenta nebylo možné soudně stíhat pro jednání spojené s výkonem jeho funkce. Ústava z roku 1960, ustanovení o trestní stíhatelnosti, respektive nestíhatelnosti nezakotvovala⁵⁶. K změnám v pravomocích prezidenta došlo také ústavním zákonem č. 10/1969 Sb. o Radě obrany státu. Prezidenta opravňovalo jmenovat a odvolávat předsedu, místopředsedu a ostatní členy Rady obrany státu. Jako hlavní velitel ozbrojených sil měl právo vyžádat si svolání Rady obrany státu, zúčastňovat se jejích schůzí a předsedat jí. Stejně tak měl právo navrhnout Radě obrany státu opatření vhodná pro obranu státu. Od jejího předsedy a jednotlivých členů mohl požadovat zprávy a rokovat s nimi o úlohách, které byly třeba řešit.⁵⁷

2.9 Vývoj funkce prezidenta v období od roku 1989 po rok 1993

V této části mé diplomové práce se budu věnovat instituci prezidenta v období od roku 1989 až po vznik dvou samostatných republik, České a Slovenské republiky v roce 1993. Budu se zajímat o změny, kterými tehdy procházela. Zkoumat její vývoj bez naznačení širších politických poměrů tehdejšího období není možné. Prostřednictvím analýzy tehdejšího tisku budu zkoumat přirozený vývoj, který ve sledovaném období nastal. Rok 1989 bychom měli označit jako přelomový rok. Postupně se oslabovala komunistická moc a skončila etapa budování společného státu Čechů a Slováků. Začala však etapa budování demokratického systému a hledání nového uspořádání státu. V tomto období se děly mnohé přeměny, které měly vliv na život společnosti. Prvním významným projevem byl dokument s názvem Návrh Deklarace o státní suverenitě národnědemokratického hnutí. Ve jmenovaném dokumentu vyhlásila Slovenská národní rada státní suverenitu Slovenské republiky na jejím území ve smyslu svrchovanosti její státní moci. Stejně tak se zdůraznila nezávislost Slovenské republiky v mezinárodních vztazích. Do popředí se dostal politický a historický odkaz velkomoravského státu a cyrilometodějské duchovní dědictví. Byly zdůrazněny zkušenosti slovenského národa, byl vzpomenut zápas o národní bytí a státní sebeurčení. Měla se prosazovat práva příslušníků národností a etnických skupin žijících ve Slovenské republice. V textu dokumentu se dále uvádělo, že Slovenská republika je suverénní stát, který vznikl

⁵⁶ PALUŠ, Igor, SOMOROVÁ, Ludmila, OROSZ, Ladislav. *Česko – Slovenské štátné právo*, s. 129 - 134

⁵⁷ MATOUŠEK, Stanislav, ZDOBINSKÝ, Stanislav. a kol. *Štátné právo ČSSR*, s. 292 - 293

na základě sebeurčení práva slovenského národa, státního charakteru jeho jazyka a svrchovaného práva rozhodovat o svém osudu. O svém vstupu do svazku s jinými státy a o vystoupení z něho měla rozhodovat svobodně a samostatně. Deklarace byla nakonec přijata Národní radou. Její znění mělo deklarativní význam. Pro realizaci tohoto stanoviska bylo potřeba vypracovat ústavu federace, která by zahrnovala postavení a pravomoci jednotlivých orgánů státu. Změny měly představovat zájmy Čechů a Slováků.⁵⁸

Z tohoto období je také významný dokument, který předložil Václav Havel. Jde o návrh ústavy pro Českou a Slovenskou federativní republiku. Na základě uvedeného návrhu mělo být uspořádání státu založené na principu federace s názvem Česká a Slovenská federativní republika. Byla tvořena z České a Slovenské republiky. Obě republiky měly být ve federaci spojené dobrovolně, ze svobodné vůle svých občanů, jejich postavení mělo být srovnatelné. Šlo o společný stát nejen obou národů, ale také národností žijících na jeho území. Občané státu obou republik měli být zároveň státními občany České a Slovenské federativní republiky, přičemž jejich práva a povinnosti na území druhé republiky byly stejné. Jejich hranice mohly být změněné jen ústavním zákonem Federálního shromáždění nebo celostátním referendem.⁵⁹ Jmenovaný dokument také v páté hlavě zakotvoval instituci prezidenta. Blíže upravoval také způsob jeho volby, kdy propojoval nepřímou volbu s přímou volbou. V dokumentu byly také zahrnuty podmínky inkompatibility a instituce kontrasignace. Zastupování prezidenta bylo v dokumentu také upraveno.

Na základě zmíněného návrhu měl prezident kreativní pravomoci, pravomoci na úseku zahraniční politiky a pravomoci plynoucí z jeho funkce vrchního velitele ozbrojených sil. Dále měl právo zákonodárné iniciativy, právo být přítomný na schůzích vlády obou republik a předsedat jim. Mohl být přítomný na schůzích Federálního shromáždění. Mimo uvedené prezident disponoval také dekretální pravomocí, ale dekrety musely být schválené do jednoho měsíce Federální radou, jinak by ztratily platnost. Prezident mohl vykonávat i jiné pravomoci, které na základě stanovení Federálního shromáždění v návrhu uvedené nebyly. V páté hlavě se ještě hovořilo o zřízení prezidentské kanceláře a nezodpovědnosti prezidenta. Stíhaný mohl být pouze za vlastizradu. V takovém případě by žalobu podalo Federální shromáždění a soudil by ho Ústavní soud. V ústavním návrhu s názvem Moc zákonodárná, v části upravující postavení Federálního shromáždění, bylo také upraveno právo prezidenta rozpustit Federální

⁵⁸ ŠTEFANOVIČ, Milan. *Zrod slovenskej štátnosti a zánik česko – slovenskej federácie*, s. 93 - 94

⁵⁹ HAVEL, Václav. *Návrh ústavy České a Slovenské Federativní republiky*, s. 7

shromáždění a prezidentovo právo veta. V třetí části upravující instituci referenda bylo blíže upravované právo prezidenta vyhlásit referendum.⁶⁰Tento návrh byl neúspěšný.

Na základě uvedeného je možné konstatovat, že v ústavním návrhu je instituce prezidenta zakotvená v samotné hlavě, čímž se zvyrazňuje jeho neutrální postavení. Způsob volby prezidenta byl v návrhu příliš komplikovaný a dle mého názoru není vhodné spojovat přímou a nepřímou volbu v jednom způsobu. Některé články byly formulovány příliš stručně a neupravovaly všechny skutečnosti, které by mohly nastat, například abdikace prezidenta. Stejně tak v návrhu nebyla zakotvena možnost odvolat prezidenta. Instituce prezidenta se v období od roku 1989 po rok 1993 týkaly vícero ústavních změn. Ladislav Orosz uvádí osm ústavních změn. První změnu ustanovil ústavní zákon č. 161/ 1989 Sb., podle kterého se v případě uvolnění prezidenta před skončením volebního období měla konat volba nového prezidenta do čtyřiceti dnů. Hlasování mělo být veřejné. Další změna se týkala textu slibu prezidenta, která byla zakotvena zákonem č. 182/1989 Sb. Nastupující prezident již dle změněného textu nesliboval věrnost socialismu. Následující ústavní změna byla realizována zákonem č. 158/1989 Sb. Pro zákonodárné sbory zvolené ve volbách po roce 1990 a po nich zvoleného prezidenta bylo ustanoveno zkrácené volební období na 24 měsíců. Čtvrtou ústavní změnou byly ústavní úrovní stanoveny úlohy Kanceláře prezidenta ČSFR. Tato změna byla zavedena zákonem č. 91/1991 Sb. Prezident měl právo jmenovat a odvolávat soudce ústavního soudu a také mohl iniciovat jednání před ústavním soudem. Na základě šesté ústavní změny zavedené ústavním zákonem č. 327/1991 Sb. o referendu vyhlášoval referendum prezident na návrh Federálního shromáždění České a Slovenské národní rady. Další ústavní změna se týkala volby prezidenta. Byla ustanovena ústavním zákonem č. 206/1992 Sb. Kandidát byl zvolený za prezidenta, když získal třípětinovou většinu hlasů všech poslanců Sněmovny lidu a Sněmovny národů Federálního shromáždění v České republice a třípětinovou většinu všech hlasů poslanců obou sněmoven v Slovenské republice. Kdyby prezident nebyl zvolen, konaly by se do čtrnácti dnů nové volby. Na zvolení již stačil souhlas nadpoloviční většiny všech poslanců Sněmovny národů v České republice a souhlas nadpoloviční většiny Sněmovny národů v Slovenské republice. Kdyby prezident opět nebyl zvolen, do čtrnácti dnů by se měly konat volby s jinými kandidáty. Prezident měl setrvat ve své funkci do složení slibu nově zvoleného prezidenta, nejvíce však tři měsíce. Poslední ústavní změna se týkala jeho pravomocí přijímat a pověřovat vedoucí diplomatických misí. Prezident musel přihlížet ke stanoviskům federální vlády a republikových rad. Při pověřování

⁶⁰ HAVEL, Václav. *Návrh ústavy České a Slovenské Federativní republiky*, s. 9

vedoucích diplomatických misí musel prezident přihlížet k rovnoměrnému zastoupení všech občanů obou republik.⁶¹Z uvedeného vyplývá, že ústavních změn týkajících se instituce prezidenta bylo ve vzpomínaném období více. Změny se většinou dotýkaly způsobu jeho volby, posílení a oslabení některých jeho pravomocí a rovněž také textu slibu. Změnami v tomto období procházela nejen institut prezidenta, ale také samotný stát. V roce 1991 se řešily závažné otázky obou národů. Projevilo se to ve změně názvu státu. Oficiální název byl Česká a Slovenská federativní republika.

Dalším projevem byl již vzpomenutý zákon o referendu, který kromě jiného zahrnoval možnost kdykoli vystoupit ze svazku států. Výsledek referenda měl závažnost ústavního zákona a zakazoval majorizaci. Kdyby byl návrh přijat v jedné z republik, Česká a Slovenská federativní republika by po uplynutí jednoho roku od vyhlášení výsledku zanikla.⁶²Tehdejší politické strany jako např. Občanská demokratická strana a hnutí Veřejnost proti násilí považovaly referendum jen za krajní možnost. Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko a Československá strana lidová byly za zavedení instituce referenda. Objevily se také různé názory na případ vzniku Slovenské republiky, ale také se hovořilo o zachování federace. Politolog Miroslav Kusý hovořil v případě vzniku samostatné Slovenské republiky o problémech s maďarskou menšinou, tedy vztah Slovensko – Maďarsko by se dostal do jiné podoby. Dalším problémem by byla otázka hranic a zvýraznily by se ekonomické potíže. Místopředseda federální vlády a ministr zahraničí ČSFR Jiří Dientsbier se domníval, že ani absolutní většina Čechů a Slováků si nepřeje rozbití česko – slovenské federace, ale pokud by měla být federace zachována, musela by mít pro národy smysl.

Problémy uspořádání státu se odrazily také v prezidentských volbách. Češi si zvolili za prezidenta státu Václava Havla, ale Slováci byli s jeho volbou zdrženliví. Na vnitropolitické scéně se projevovala nestabilita. Česká strana považovala nezvolení prezidenta za krok vedoucí k rozpadu společného státu. V tomto období se připravoval návrh ústavy, který by upravoval nejen státoprávní vztahy, ale také vztahy jednotlivých státních orgánů. Bylo předkládáno více návrhů a do návrhů byla zapracována také některá stanoviska poslanců. Oproti tomu stále přetrvávaly snahy federaci udržet. Ústava Slovenské republiky byla 1. září 1992 schválena. Ústava České republiky byla schválena o několik měsíců později, 16. prosince 1992 jako ústavní zákon České národní rady.

⁶¹ OROSZ, Ladislav, ŠIMUNIČOVÁ, Katarína. *Prezident v ústavního systému Slovenskej republiky*, s. 54 - 55

⁶² ŠTEFANOVIČ, Milan. *Zrod Slovenskej štátnosti a zánik česko – slovenskej federácie*, s. 56 - 57

3. Postavení prezidenta ČR a SR de lege lata

3.1 Charakteristika institutu prezidenta SR

Ústava Slovenské republiky v souvislosti se vznikem samostatného státu konstitovala instituci hlavy státu v podobě ústavní funkce prezidenta Slovenské republiky. Vznik a statut instituce prezidenta SR jako nejvyššího představitele SR vyplývá z ústavního vývoje Slovenské republiky jako samostatného a suverénního státu. Postavení prezidenta SR v systému nejvyšších státních orgánů Slovenské republiky je upraveno v šesté hlavě ústavy, která je označena názvem „Výkonná moc“⁶³. Výkonná moc je upravena v této části ve dvou samostatných oddílech, přičemž postavení prezidenta je upraveno v prvním oddílu, ve druhém oddíle je upraveno postavení vlády.

Ústava SR charakterizuje v čl. 101 odst. 1 prezidenta jako hlavu Slovenské republiky. Je nesporné, že některé pravomoci prezidenta SR mají rysy a charakter orgánu moci výkonné a hlava státu jejich převážnou většinu realizuje ve spolupráci nebo v součinnosti s vládou SR. Některé odborné zdroje a také ústavněprávní experti však zastávají názor, že vhodnějším řešením do budoucna by bylo, aby prezident SR a jeho postavení a pravomoci byly upraveny v samostatné hlavě ústavy SR. Tyto snahy jsou také patrné v legislativní oblasti, v ústavněprávních předpisech, kdy poslední předloženým právním předpisem byl ústavní zákon č. 90/2001 Z.z., a ve změně pozdějších předpisů.

Ve smyslu čl. 101 odst. 1 Ústavy SR je hlavou Slovenské republiky prezident SR, je to individuální subjekt v rámci ústavnosti dané Slovenskou republikou. Označení hlava státu v textu Ústavy SR je převzato z dob 1. československé republiky a je typickým označením pro hlavu státu v SR. Prezident podle čl. 101 odst. 1 Ústavy SR reprezentuje Slovenskou republiku navenek i uvnitř státu a svým rozhodováním zabezpečuje řádný chod ústavních orgánů. Podobně jsou takové pravomoci definovány i v dalších ústavách zemí Evropské unie, např. i České republiky.

Prezident SR svůj úřad vykonává podle svého svědomí a přesvědčení a není vázán žádnými příkazy nebo omezeními. Obsah tohoto článku v Ústavě SR dále konkretizuje, že prezident SR plní svoje funkce nejenom ve vztahu k zahraničí, ale také uvádí roli prezidenta SR ve vztahu k ústavním orgánům Slovenské republiky. Konkrétní ustanovení čl. 101 uvádí, že prezident vykonává svoji funkci „podľa svojho svedomia a presvedčenia a nie je viazaný

⁶³ ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, hlava VI.

příkazmi⁶⁴. Podle této ústavní koncepce je možné hovořit o tzv. nadstranickosti prezidenta, resp. o jeho nezávislosti na jiných ústavních orgánech.

Koncepce ústavního postavení prezidenta SR vychází z principu dělby moci a z parlamentní formy vlády. Postavení prezidenta SR determinuje také čl. 2 odst. 2 Ústavy SR. Podle tohoto článku může prezident SR jako státní orgán jednat pouze na základě ústavy a souvisejících ústavních předpisů, v jejich rozsahu a způsobem, jaký stanovuje Ústava SR. Podle výše uvedených ustanovení je možné konstatovat, že ústavní postavení hlavy státu spočívá v jeho reprezentativní funkci. Toto je možné označit jako charakteristický znak parlamentní formy vlády. V parlamentní formě vlády je typické, že prezident republiky není odpovědný parlamentu, jeho rozhodování je však spojeno s institucí kontrasignace aktů prezidenta SR ve spolupráci s vládou SR nebo příslušným odpovědným členem vlády SR.

Z hlediska způsobu uplatnění je možné rozlišovat pravomoci prezidenta, které může uplatnit pouze na návrh, například se jedná o jmenování soudců na návrh Súdnej rady SR, nařízení mobilizace ozbrojených sil na návrh vlády SR. Dále jsou to pravomoci, které realizuje prezident SR na základě vlastního uvážení⁶⁵. Pravomoci prezidenta SR, které si pro platnost rozhodnutí vyžadují kontrasignaci, podle čl. 102 odst. 2 Ústavy SR.

Prezidenta SR ve smyslu ústavního zákona č. 9/1999 Z.z., kterým se mění a doplňuje Ústava SR č. 460/1992 Z.z., volí občané Slovenské republiky v přímých volbách, přičemž tímto byla nahrazena volba prezidenta SR Národní radou SR, jež byla zakotvena v původním textu Ústavy SR. Způsob volby prezidenta ČR je v tomto případě opačný a odlišný od uvedeného způsobu volby v SR. Podrobnosti o volbách prezidenta SR stanovuje zákon Národní rady SR č. 46/1999 Z.z. o způsobu volby prezidenta Slovenské republiky, o lidovém hlasování, o jeho odvolání a o doplnění některých dalších právních předpisů.

Podle čl. 101 odst. 2 Ústavy SR právo volit prezidenta SR mají občané SR, kteří mají právo volit do Národní rady SR. Kandidáty na funkci prezidenta může navrhnout skupina nejméně 15 poslanců Národní rady SR, ale také občané ve formě petice, na které je podepsáno alespoň 15 000 občanů. Prezidentem je zvolen kandidát, který získá nadpoloviční většinu platných voličských hlasů, tj. jsou to voliči zapsaní v seznamu voličů. Následně zvolený prezidentský kandidát a vítěz voleb jako prezident SR skládá před Národní radou SR slib do rukou prezidenta Ústavního soudu SR.

⁶⁴ ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, čl. 101 a související ustanovení.

⁶⁵ Prezident SR svolává ustanovující schůzi Národní rady SR.

Je důležité uvést, že o ústavnosti a zákonnosti prezidentských voleb rozhoduje Ústavní soud SR podle výše uvedené kapitoly, kde jsou tyto skutečnosti uvedeny. V této souvislosti je nutné zmínit judikát Ústavního soudu SR ÚS 65/97, který uvádí: „Článek 101 odst. 2 ústavy neupravuje začiatok plynutia volebného obdobia prezidenta SR ani ukončenie tohoto obdobia. Upravuje iba dĺžku volebného obdobia prezidenta SR. Volebné obdobie a funkčné obdobie prezidenta SR je totožné, začína odo dňa zloženia ústavou predpísaného sľubu a končí uplynutím piatich rokov od jeho zloženia“.⁶⁶

Podmínkou pasivní legitimace kandidáta na funkci prezidenta podle čl. 103 odst. 1 Ústavy SR je státní občanství SR, volitelnost za poslance Národní rady SR a dosažení věku nejméně 40 let v den prezidentské volby. Je nutné konstatovat, že tyto podmínky ve srovnání s ČR nebo jinými evropskými státy jsou v podstatě totožné s dílčími odchylkami. Funkční období prezidenta SR je v ústavě stanoveno na dobu 5 let s tím, že stejná osoba může být prezidentem volena nejvýše ve dvou po sobě následujících funkčních obdobích.

Prezident SR může také svoji funkci kdykoliv během její působnosti složit, přičemž jeho funkční období končí doručením písemného oznámení tohoto rozhodnutí předsedovi Ústavního soudu SR. Konkrétní pravomoci prezidenta SR jsou zakotveny v čl. 102 Ústavy SR. Jejich obsahem jsou následující pravomoci prezidenta SR:⁶⁷

- zastupování SR navenek, sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv, v této souvislosti podává k Ústavnímu soudu SR návrh na rozhodnutí o souladu sjednané mezinárodní smlouvy, k jejímuž sjednání je potřebný souhlas Národní rady SR, s ústavou nebo příslušným ústavním zákonem,
- přijímá, pověřuje a odvolává vedoucích diplomatických misí,
- svolává ustavující schůzi Národní rady SR a za podmínek daných Ústavou SR a souvisejících ústavních a právních předpisů může rozpustit Národní radu SR,
- podepisuje zákony,
- jmenuje a odvolává předsedu vlády a jednotlivé členy vlády SR, pověřuje je řízením jednotlivých ministerstev a přijímá jejich demisi, u ostatních ústavních činitelů postupuje podle čl. 115 a čl. 116 Ústavy SR,
- jmenuje a odvolává vedoucí pracovníky ústředních orgánů, vyšších státních funkcionářů a dalších funkcionářů podle příslušného zákona, jmenuje a odvolává

⁶⁶ Nález Ústavního soudu SR v původním znění, judikát ÚS 65/97.

⁶⁷ Níže uvedený výčet je převzat z čl. 102 Ústavy SR a upraven pro účely této práce, zejména následně z komparativního hlediska s pravomocemi prezidenta ČR a dalších evropských států.

rektory vysokých škol, jmenuje vysokoškolské profesory, jmenuje a povyšuje vojenské generály,

- uděluje vyznamenání, pokud to není v kompetenci jiného orgánu,
- odpouští a zmírňuje tresty uložené soudy v trestním řízení, uděluje prezidentskou milost, případně amnestii,
- je hlavním velitelem ozbrojených sil SR, mimo to také vyhláší válku na základě rozhodnutí Národní rady SR nebo na základě závazků plynoucích z mezinárodních smluv, uzavírá mír, na návrh vlády SR nařizuje mobilizaci ozbrojených sil, vyhláší vojenský stav, výjimečný stav a také jej ukončuje,
- vyhláší referendum,
- může vrátit Národní radě SR zákon s připomínkami, má právo vyžadovat od vlády SR a jejích členů informace, které potřebuje k výkonu své funkce,
- jmenuje a odvolává soudce Ústavního soudu SR a další vedoucí představitele moci soudní.

Bližší způsob realizace působnosti prezidenta SR je zakotvený v čl. 102 odst. 1 písm. m). Jedná se o podmínky vypovězení války, vyhlášení válečného stavu, vyhlášení výjimečného stavu, vyhlášení nouzového stavu a způsob výkonu veřejné moci v době války, válečného stavu nebo výjimečného stavu podle příslušného ústavního zákona. Tímto zákonem je ústavní zákon č. 227/2002 Z.z. o bezpečnosti státu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu ve znění pozdějších předpisů.⁶⁸

Pravomoc prezidenta, jak už bylo uvedeno v předchozích kapitolách, podrobně vymezuje čl. 102 Ústavy SR. Z výčtu jednotlivých zakotvených pravomocí je zřetelné, že jednotlivé pravomoci v podstatě odpovídají tradičním kompetencím hlavy státu, stejně jako u jiných evropských ústav a kompetencí prezidentů jednotlivých států. Ústavním zákonem č. 9/1999 Z.z. se do ústavního systému SR zavedl institut kontrasignace některých aktů hlavy státu předsedou vlády SR nebo příslušnými ministry.

Kontrasignace předsedou vlády SR nebo jím pověřeným ministrem podléhá rozhodnutí prezidenta vydanému podle čl. 102 odst. 1 písm. c), i), j). Stejně tak se jedná

⁶⁸ústavní zákon č. 227/2002 Z.z. o bezpečnosti státu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v elektronické podobě.

o udělení amnestie podle písm. k) č. 102 Ústavy SR. Kontrasignací poté za rozhodnutí hlavy státu přebírá ústavní odpovědnost vláda SR, která je ve smyslu principů uvedené parlamentní formy vlády a jejího ústavního zakotvení v Ústavě SR zodpovědná Národní radě SR.⁶⁹

Z hlediska přehlednosti je možné pravomoc prezidenta republiky, která je zakotvená v čl. 102 odst. 1 Ústavy SR, rozdělit následujícím způsobem:⁷⁰

- pravomoc prezidenta SR ve vztahu k zahraničí,
- pravomoc prezidenta SR ve vztahu k Národní radě SR,
- pravomoc prezidenta SR ve vztahu k vládě SR,
- ostatní pravomoci plynoucí z Ústavy SR.

Jak již bylo uvedeno, prezident SR zastupuje Slovenskou republiku navenek, prezident SR je tak reprezentantem státu ve vztahu k zahraničí. V rámci zahraniční politiky Slovenské republiky je součástí této kompetence prezidenta SR také sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv. Tato pravomoc se v odborné literatuře označuje jako „*ius repraesentationis omnimoda*“.⁷¹ V tomto případě má prezident SR postavení suverénního zástupce státu, který nemusí předkládat žádné zmocnění ke své činnosti.

V této souvislosti článek 7 odst. 2 Vídeňské úmluvy o smluvním právu zakotvuje skutečnost, že hlava státu, předseda vlády a ministr zahraničních věcí jsou, z titulu svých ústavních funkcí a bez předložení plných mocí, považováni za zástupce svých států. Sjednávání mezinárodních smluv může prezident SR přenést na vládu SR nebo se souhlasem vlády na její jednotlivé členy. K souvisejícím pravomocem patří také právo přijímat, pověřovat a odvolávat vedoucí diplomatických misí, kdy podle mezinárodních smluv jsou vedoucí diplomatických misí rozděleni do tří samostatných skupin:⁷²

- velvyslanci pověřeni hlavou státu nebo jiné rovnocenné hodnosti,
- vyslanci, ministři pověřeni hlavou státu,
- *chargé d'affaires* pověřeni ministrem zahraničních věcí ve smyslu Vídeňské smlouvy o diplomatických stycích z roku 1961.

⁶⁹ SVÁK, Ján, CIBULKA, Ľubor. *Ústavní právo Slovenskej republiky*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva. 2006, s. 338

⁷⁰ Níže uvedený výčet je převzat z čl. 102 Ústavy SR a upraven pro účely této práce, zejména následně z komparativního hlediska s pravomocemi prezidenta ČR a dalších evropských států.

⁷¹ Podle SVÁK, Ján, CIBULKA, Ľubor. *Ústavní právo Slovenskej republiky*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva. 2006, s. 339

⁷² Tamtéž. s. 339

3.1.1 Základní východiska ústavního postavení prezidenta SR

Z textu Ústavy SR vyplývá, že podstatná část pravomocí prezidenta se realizuje přímo na základě textu Ústavy SR. Dále se pak z menší části principy jeho ústavního postavení a pravomocí realizují prostřednictvím zákonů, které jsou vydávány na základě ustanovení Ústavy SR. Ústava SR, stejně jako některé další ústavy zemí EU, neupravují sídlo prezidenta SR.

Stejně jako v jiných státech EU je sídlo prezidenta upraveno samostatně, v případě prezidenta SR v zákoně č. 16/1993 Z.z., o Kancelárii prezidenta SR, ve znění pozdějších předpisů. V tomto zákoně je zakotveno, že sídlem prezidenta SR je Bratislava. V Slovenské republice je zavedena přímá volba prezidenta občany Slovenské republiky. Kromě Ústavy SR je konkrétní způsob volby prezidenta SR upraven v zákoně č. 46/1999 Z.z., o sponse volby prezidenta Slovenskej republiky, o ľudovom hlasovaní, o jeho odvolání a o doplnění některých dalších zákonů.

Podle čl. 101 odst. 2 Ústavy SR prezidenta SR volí občané Slovenské republiky v přímých volbách formou tajného hlasování na dobu pěti let. Podle uvedeného článku právo volit prezidenta SR mají občané, kteří mají právo volit do Národní rady SR, tj. státní občané Slovenské republiky, kteří v den volby prezidenta dovršili 18 let. Zákon č. 46/1991 Z.z. uvedené podmínky doplňuje také o podmínku pobytu na území Slovenské republiky, byť zákon č. 333/2004 Z.z. o volbách do Národní rady SR tuto podmínku neupravuje.

Volby prezidenta SR a hlasování o kandidátovi na funkci prezidenta ve smyslu § 1 odst. 1 zákona č. 46/1999 Z.z. se konají na základě všeobecného, rovného, přímého volebního práva formou tajného hlasování. Samotná volba se koná na území Slovenské republiky. Z tohoto také vyplývá skutečnost, že jednotlivé volební místnosti jsou zřízeny pouze na území Slovenské republiky.⁷³

Volbu prezidenta SR vyhláší předseda Národní rady SR takovým způsobem, aby se podle čl. 103 odst. 3 Ústavy SR první kolo uskutečnilo nejpozději 60 dní před uplynutím funkčního období úřadujícího prezidenta. Pokud skončí funkční období prezidenta SR předčasně, následnou volbu vyhlásí do sedmi dní tak, aby se první kolo uskutečnilo do 60 dní od jejího vyhlášení. Vyhlášené volby se uveřejňují ve Sbírce zákonů SR.

⁷³ Tamtéž. s. 342

3.2 Charakteristika institutu prezidenta ČR

Při charakteristice instituce prezidenta ČR vycházíme z čl. 57 Ústavy SR.⁷⁴ Tento článek v prvním odstavci uvádí, že „prezidentem republiky může být zvolen každý občan, který je volitelný do Senátu“.⁷⁵ K těmto základním zákonným předpokladům patří dosažení věku 40 let, občanství ČR a aktivní i pasivní volební právo, podle ustanovení čl. 19 Ústavy ČR. V souvislosti s tímto ustanovením je nutné uvést také související zákon o volbách do Parlamentu ČR.⁷⁶ V tomto právním předpisu jsou stanoveny překážky výkonu volebního práva, konkrétně se jedná o zákonem stanovené omezení osobní svobody z důvodu ochrany zdraví lidu a zbavení způsobilosti k právním úkonům.

Kromě těchto uvedených základních právních předpokladů uvádí článek 57 ve svém druhém odstavci skutečnost, že „nikdo nemůže být zvolen více než dvakrát za sebou“. S tímto souvisí ustanovení hlavy třetí Ústavy ČR, které obsahuje volbu prezidenta ČR. Tento je volen na společné schůzi obou komor Parlamentu ČR, podle ustanovení čl. 54 Ústavy ČR. Tato ustanovení uvádí, že volba se koná v posledních třiceti dnech volebního období úřadujícího prezidenta nebo do třiceti dnů v případě uvolnění mandátu, podle čl. 56 Ústavy ČR. Článek 58 pak konkrétně rozvádí průběh volby prezidenta ČR.

Základní charakteristiku a ústavněprávní výklady o postavení a úloze prezidenta České republiky podává hlava třetí Ústavy ČR, která ji definuje jako moc výkonnou. Do této se řadí také vláda ČR a jednotlivá státní zastupitelstva. Je nutné konstatovat, že stejně jako v případě SR nebo některých dalších ústav evropských zemí ani jeden z těchto orgánů není výlučným nositelem moci výkonné. Obecně však v podmínkách právního řádu ČR můžeme vládu označit jako vrcholný orgán moci výkonné. Takto je to uvedeno i v čl. 67 odst. 1 Ústavy ČR.

V této souvislosti prezident ČR jedná samostatně v rámci taxativně vymezených případů, které jsou uvedeny v Ústavě ČR. Kromě jednotlivých článků Ústavy ČR postavení prezidenta ČR také upravují související ústavní a další zákony, které souvisejí s výkonem funkce prezidenta ČR.

Základní specifika a právní zakotvení prezidenta ČR je uvedeno v čl. 54 odst. 1 Ústavy ČR, kde se doslovně uvádí, že prezident je hlavou státu, a dále je toto ustanovení rozvedeno v čl. 63 odst. 1 písm. a), kde je uvedeno, že prezident ČR zastupuje stát navenek. Ze základního pojmu „hlava státu“ vyplývá, stejně jako v případě slovenské právní úpravy,

⁷⁴ zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, v elektronické podobě

⁷⁵ ustanovení čl. 57, zákon č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů

⁷⁶ Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

ale také některých jiných právních úprav evropských zemí, jeho reprezentativní funkce. Mimo to čl. 54 Ústavy ČR také uvádí ve třetím odstavci skutečnost, „že prezident republiky není z výkonu své funkce odpovědný“.⁷⁷

Z této dikce ústavy je možné odvodit skutečnost, že hlava státu při své rozhodovací činnosti a pravomoci nemůže nést v plné míře důsledky tohoto jednání. Tohoto se týká, stejně jako v případě slovenské právní úpravy, ustanovení o velezradě, které však musí splňovat určité skutkové znaky, které jsou definovány příslušnými právními předpisy. Prezident ČR je nezávislým orgánem moci výkonné, který se nezodpovídá a který požívá absolutní trestní imunitu.

Je nutné však zmínit, že tato imunita neznamena výjimku z občanskoprávní odpovědnosti. Na tento fakt poukazuje čl. 65, který uvádí, že „prezidenta nelze zadržet, trestně stíhat pro přestupek nebo jiný správní delikt mimo uvedené trestněprávní imunity, je zde také zahrnuta imunita správní.“⁷⁸ Třetí odstavec čl. 65 dále dokončuje výklad týkající se trestněprávní imunity, kdy uvádí fakt, že „trestní stíhání pro trestné činy spáchané během výkonu úřadu prezidenta ČR je navždy vyloučeno“.⁷⁹ Tento výklad je ve srovnání se slovenskou právní úpravou nebo s jinými evropskými státy víceméně jednotlivým ústavněprávním úpravám podobný.

3.2.1 Pravomoci prezidenta ČR a jejich vymezení

Instituce pravomocí prezidenta ČR je uspořádána v souvislosti s institucí jeho odpovědnosti. Z tohoto hlediska zásadním způsobem poukazuje na ústavní významnost funkce prezidenta republiky jako hlavy státu. U jednotlivých pravomocí prezidenta ČR je rozhodné to, do jaké míry a za jakých podmínek může tyto pravomoci prezident ČR vykonávat. Hovoříme zejména o tom, jaké pravomoci může prezident ČR vykonávat samostatně a za jakých okolností podléhají pravomoci prezidenta ČR kontrasignaci s jiným ústavním činitelem.

Pravomoci prezidenta ČR jsou taxativně vymezeny v Ústavě ČR. Jednotlivá ustanovení Ústavy ČR konkretizují dvě základní skupiny pravomocí, kterými prezident ve výkonu své

⁷⁷zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 54 a násl. ve znění pozdějších předpisů, v elektronické podobě

⁷⁸zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 65 a násl. ve znění pozdějších předpisů, v elektronické podobě

⁷⁹zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 65 a násl. ve znění pozdějších předpisů, v elektronické podobě

funkce disponuje. První skupinou pravomocí, stejně jako v případě slovenské právní úpravy, představují pravomoci a kompetence prezidenta nevyžadující souhlas jiného ústavního činitele, jako je zejména předseda vlády nebo jednotliví členové vlády. Druhou skupinou, která je v ustanoveních ústavy definována demonstrativním výčtem a uvedena v čl. 63, jsou kompetence a pravomoci vyžadující souhlas dalšího ústavního činitele.

Rozhodnutí prezidenta podle druhé skupiny, uvedená v čl. 63, nezbytně potřebují ke své platnosti spolupodpis nebo také tzv. kontrasignaci předsedy vlády nebo pověřeného člena vlády. Tento postup je srovnatelný se slovenskou i evropskou právní úpravou, jsou zde také zahrnuty pravomoci, které Ústava ČR výslovně nestanovuje, ale jsou v rámci kompetencí prezidentu ČR svěřeny příslušným zákonem.

Podle výše uvedeného členění se nejprve zaměřím na pravomoci prezidenta nevyžadující kontrasignaci, kdy z hlediska ústavních termínů můžeme označit tyto pravomoci jako výhradní, jejich výčet je uveden v čl. 62 Ústavy ČR, ale také v navazujících člancích, jako je čl. 64 Ústavy ČR. Při bližším určení se jedná o pravomoci směřované vůči vládě, Poslanecké sněmovně a také jednotlivým orgánům, jejichž ústavní role je zakotvena v Ústavě ČR. Jedná se o Českou národní banku, Nejvyšší kontrolní úřad a další.

Odborné zdroje mimo to uvádějí, že postavení prezidenta ČR a jeho pravomoci vychází ze zásad parlamentní republiky. Tento fakt je možné zobecnit i na slovenskou právní úpravu, ale také na vybrané právní úpravy jiných evropských zemí. Je však nezbytné konstatovat, že tento názor není zcela objektivní, protože v takovém případě by byla kontrasignace u jednotlivých prezidentových pravomocí a činností předepsána ve všech případech, příkladně je to takto formulováno v Ústavě z roku 1920.⁸⁰

Jak již jsem uvedl, konkrétní výčet pravomocí bez kontrasignace je následující, tj. podle příslušných ustanovení Ústavy ČR prezident takto:⁸¹

- jmenuje a odvolává předsedu vlády, další jednotlivé členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu jako celek a přijímá její demisi
- svolává zasedání Poslanecké sněmovny,
- rozpouští Poslaneckou sněmovnu podle příslušných právních předpisů,
- pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejích funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády,

⁸⁰ GERLOCH, Aleš, a kol. *Ústavní systém České republiky*. Praha: Prospektrum, 2002, s. 191

⁸¹ zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 62, čl. 64 a násl. ve znění pozdějších předpisů, v elektronické podobě

- jmenuje soudce Ústavního soudu ČR, předsedu Ústavního soudu ČR a jednotlivé místopředsedy,
- jmenuje ze soudců předsedu a jednotlivé místopředsedy Nejvyššího soudu ČR,
- odpouští a zmírňuje tresty, které byly uloženy soudy ČR, nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a pokud by bylo zahájeno, aby se v něm nepokračovalo, zahlazuje odsouzení,
- je oprávněn vrátit Parlamentu ČR již přijatý zákon s výjimkou ústavních zákonů,
- podepisuje jednotlivé zákony,
- jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu ČR,
- jmenuje členy bankovní rady České národní banky,
- další pravomoci jsou uvedeny v příslušných ustanoveních Ústavy ČR.

Následný výčet pravomocí prezidenta ČR, resp. pravomocí, které vyžadují kontrasignaci podle příslušných ustanovení Ústavy ČR, je uvedený níže. Tyto pravomoci jsou spojeny zejména se zahraniční politikou ČR, obranou státu, a s dalšími činnostmi, prezident ČR podle nich:⁸²

- zastupuje stát navenek, zastupuje zájmy státu navenek,
- sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy, sjednává mezinárodní smlouvy, toto může také přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy,
- je vrchním velitelem ozbrojených sil České republiky,
- přijímá vedoucí jednotlivých zastupitelských misí,
- pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí,
- vyhlašuje volby do Poslanecké sněmovny ČR a do Senátu ČR,
- jmenuje a povyšuje generály,
- propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, pokud k tomuto není zmocněn jiný orgán,
- jmenuje soudce podle příslušných právních předpisů,
- je oprávněn udělovat amnestii.

Kromě tohoto uvedeného výčtu náleží prezidentu ČR i další pravomoci, které Ústava ČR přímo neukládá, ale odkazuje na ně ve druhém odst. čl. 63 Ústavy ČR. Mezi tyto pravomoci, které jsou dále konkretizovány v příslušných právních předpisech, patří:

⁸² Blíže zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 63 a násl. ve znění pozdějších předpisů, v elektronické podobě

- jmenovací pravomoci podle zákona o Kanceláři prezidenta republiky,⁸³ jmenování Kancléře úřadu a také náčelníka Vojenské kanceláře,
- jmenování profesorů a rektorů vysokých škol podle příslušných právních předpisů⁸⁴,
- vyhlašování voleb do obecních a krajských zastupitelstev⁸⁵.

3.3 Kontrasignace prezidenta republiky

K problematice kontrasignace prezidenta je nutné uvést, že je označována jako spolupodpis a je také základním předpokladem závaznosti nebo platnosti konkrétních činností prezidenta ČR. Kromě současného právního výkladu je nezbytné zmínit také historicko-právní souvislosti, kdy instituce kontrasignace plnila a vymezovala určitou pravomoc zástupců občanů, resp. lidu na rozhodování panovníka, např. prezidenta, takovým způsobem, aby nedisponoval neomezenou a absolutní mocí.

Tato pravomoc byla implementována do moderních ústav přibližně od 19. století. Postupně tak dochází i k dílčím proměnám této instituce s ohledem na míru jejího významu. Nesporně je také důležitá skutečnost, jak je daný prezidentský mandát silný, toto se ve srovnání s jinými ústavami evropských zemí odlišuje.

U evropských zemí, kde má prezident silné postavení v rámci moci výkonné, je instituce kontrasignace spíše reprezentativního charakteru. Jako příklad bych rád v této souvislosti uvedl Slovenskou republiku, kdy absence kontrasignace za prezidentského mandátu Michala Kováče umožnila realizovat jeho vlastní politickou vůli v okruhu jeho pravomocí vůči jiným ústavním představitelům, zejména pak vůči Vladimíru Mečiarovi, kdy došlo k patové situaci ve slovenském politickém prostředí.

Při hodnocení této instituce je možné uvést, že kontrasignace váže platnost jednotlivých aktů prezidenta spolupodpisem předsedy vlády nebo pověřeného člena vlády a po formální stránce je tak zcela na rozhodnutí předsedy vlády, zda dané rozhodnutí prezidenta ČR signuje nebo nikoliv. Názory odborníků a odborné literatury k této instituci jsou různé, příkladně uvádím následující.

⁸³ Blíže zákon č. 114/1993 Sb., o Kanceláři prezidenta republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁴ Blíže zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁵ Podle § 3 odst. 1 zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, vyhlašuje volby do obecních zastupitelstev a podle § 3 odst. 1 zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů vyhlašuje prezident krajské volby.

Pavliček uvádí, že důvodem současné konstrukce podoby kontrasignace je princip odpovědnosti moci výkonné proti moci zákonodárné. Prezident ČR je takto chápán jako součást moci výkonné, ale není ústavně za své rozhodnutí nikomu odpovědný, podle čl. 54 Ústavy ČR. Předseda vlády ČR svým podpisem rozhodnutí prezidenta ČR přenáší odpovědnost z prezidenta ČR na vládu ČR.⁸⁶

Klokočka přidává další pohled na danou instituci, kdy kontrasignace a následná absence odpovědnosti za danou činnost spočívá ve vzájemné spolupráci prezidenta ČR a vlády ČR. Podle jeho názoru je zřejmé, že aktem kontrasignace se mění povaha daného rozhodnutí a ve svém důsledku jsou tak činěna rozhodnutí, ve kterých vystupují oba orgány v rámci spolupráce v moci výkonné. Klokočka dále tvrdí, že pro případ oboustranné neshody a neschopnosti se dohodnout je prezident ČR povinen se vládě ČR podřídit.⁸⁷

Tato kapitola vychází z již uvedených teoretických koncepcí, které byly vymezeny v předchozích kapitolách mé práce. Jak už bylo uvedeno v souvislosti s institucí prezidenta ČR, je podle čl. 54 odst. 1 Ústavy ČR prezident republiky hlavou státu. V citované a uváděné odborné literatuře se objevují úvahy a odborné názory o tom, že pokud je orgán, který je charakterizován jako hlava státu, součástí určitého právního systému, jehož vrcholem je i jiný orgán, v obou případech vláda, může tento stav vést k určitému rozporu, což je dáno také do jisté míry ústavněprávními předpisy.

Podle ústav z roku 1918, 1920 a 1948 byla kontrasignace vyžadována u všech prezidentských aktů moci vládní a výkonné.⁸⁸ V praxi se uplatnil širší výklad, kdy byly kontrasignované všechny akty prezidenta, i když bylo sporné, zda mají povahu aktů moci vládní a výkonné. Podpořené to zřejmě bylo výkladem o odpovědnosti, kdy za všechny projevy prezidenta související s prezidentským úřadem odpovídala vláda. Ústava z roku 1960 i ústavní zákon o československé federaci už kontrasignaci nepoznaly a zavedly odpovědnost prezidenta, ale ta byla čistě deklarativní vzhledem k tomu, že prezident užíval absolutní materiální imunitu.⁸⁹

Příkladně je možné uvést názor Kresáka, jenž uvádí, že by bylo vhodné vyjmout hlavu státu z tradičního řazení do moci výkonné a označovat ji spíše, vzhledem k jejímu charakteru, jako moc neutrální. Tento typ moci by neměl být chápán jako zvláštní a specifická mocenská složka, ale jako instituce, která umožňuje řešit případné sporné body mezi mocí výkonnou –

⁸⁶ Blíže: PAVLIČEK, Václav. a kol. *Ústavní právo a státověda*, 2. díl. Praha: Linde, 2001, s. 348

⁸⁷ KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států*. 2.vyd. Praha: Linde, Praha: 2006, s. 237

⁸⁸ § 10 prozatímní ústavy č. 37/1918 Sb., §68 Ústavní listiny z roku 1920, §77 Ústavy ČSR č. 150/1948 Sb.

⁸⁹ Čl. 61 ods. 2 Ústavy ČSSR č. 100/1960 Sb.

reprezentující vládu - a mocí zákonodárnou – představovanou parlamentem, ať už jednokomorovým nebo dvoukomorovým.⁹⁰

Koudelka k návrhu této koncepce uvádí, že dovolávat se neutrálního postavení hlavy státu i v oblasti politické a právní je neslučitelné s povahou výkonu jednotlivých prezidentských pravomocí. Prostá nadstranickost prezidenta ČR nebo prezidenta SR nemůže být nikdy politickou neutralitou, byť je obecně proklamována. Prezident by měl vystupovat jako neutrální arbitr nejenom v konfliktech mezi vládou a parlamentem, ale také by měl poskytovat řešení v jiných oblastech. Zde je souvislost s odpovědností prezidenta a problém kontrasignace jeho činnosti v souladu s činností vlády.⁹¹

Základním prvkem, který obecně definuje vztah prezidenta ČR a vlády, je už uvedená kontrasignace. Je to termín, který v jisté míře diferencuje pravomoci prezidenta státu na základě příslušných ústavních a souvisejících právních předpisů. Rozdíly v jednotlivých právních úpravách jsou podstatné. Jak už bylo uvedeno, členění pravomocí prezidenta v souvislosti s dalšími ústavními subjekty je dvojího typu.

U pravomocí bez nutnosti kontrasignace, které jsou zakotveny v čl. 62 Ústavy ČR, uvádí specifický názor Gerloch a kol. následovně „prezident republiky zde zcela suverénně, tj. nejenom ústavní, také jako politický orgán v mezích parlamentní demokracie podle čl. 62 Ústavy ČR samostatně rozhoduje“.⁹² Uvedený názor není zcela kompletní, protože pravomoci zakotvené v čl. 62 jsou vázány zejména na různou formu součinnosti jiných ústavních orgánů, než je vláda.

Prezident republiky může jednat relativně autonomním způsobem, tak jak uvádí Pavlíček, kdy „ne vždy ve všech případech může prezident republiky postupovat podle vlastní volné úvahy, protože je ústavně vázán stanoviskem jiného orgánu a limity, které jsou obsaženy v jiných ustanoveních zákonů, mimo toho je však vždy vázán obsahem svého slibu, podle čl. 59, kterým se zavázal zachovávat Ústavu a příslušné související zákony.“⁹³

Prostřednictvím jednotlivých pravomocí, které vyžadují ke své platnosti kontrasignaci a jsou zakotveny především v čl. 63, je vyjádřena spolupráce prezidenta republiky a součinnost vlády. Jsou to tedy specifické pravomoci, které vykonává prezident v součinnosti

⁹⁰KRESÁK, Peter. *Forma vlády v SR, in Aktuální problémy parlamentismu* (sborník příspěvků). Brno: Mezinárodní politologický ústav MU, 1996, s. 27-28, v elektronické podobě.

⁹¹PAVLÍČEK, Václav. a kol. *Ústavní právo a státověda*, 1. díl. Praha: Linde, 1998, s. 220

⁹²GERLOCH, Aleš. a kol. *Ústavní systém České republiky – Základy českého ústavního práva*. Praha: Prospektrum, 2002, s. 194

⁹³PAVLÍČEK, Václav. a kol. *Ústavní právo a státověda*, 1. díl. Praha: Linde, 1998, s. 220

s vládou, podle čl. 63 odst. 3, obdobně je tomu tak u slovenské právní úpravy, což bylo uvedeno v předchozích kapitolách.

Čl. 63 odst. 3 uvádí, že „rozhodnutí prezidenta republiky vydané podle odstavců 1 – 2 vyžaduje ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.“ Svým souhlasem k těmto aktům prezidenta pak vyjadřuje vláda ochotu a zájem převzít za ně politickou odpovědnost, před parlamentem. Čl. 63 odst. 4 takto uvádí, že „za rozhodnutí prezidenta republiky, které vyžaduje kontrasignaci předsedy vlády, nebo jím pověřeného člena vlády, odpovídá vláda jako celek.“

K tomuto je také možné citovat Důvodovou zprávu k Ústavě České republiky, kdy „rozhodnutí v další působnosti prezidenta republiky vyžadují ke své platnosti spolupodpisu předsedy vlády. Nejedná se o taxativně vymezení oprávnění, ale také o výkon pravomocí, které nejsou výslovně v Ústavě uvedeny, pokud tak stanoví příslušný zákon.“ K tomuto můžeme uvést čl. 63 odst. 2, kdy „prezidentovi republiky přísluší vykonávat i pravomoci, které nejsou výslovně v ústavním zákoně uvedeny, stanoví-li tak zákon.“

Na základě tohoto je možné konstatovat, že výčet pravomocí prezidenta republiky podle čl. 63 odst. 1 je demonstrativní, kdy kontrasignaci vyžadují jak pravomoci citované v odst. 1 čl. 63, tak také některé další pravomoci, které vyplývaly z jiných právních předpisů a byly citovány jako příklady výše uvedené. K tomuto musím konstatovat, že podobná je slovenská právní úprava, ale také některé další ústavy členských států Evropské unie. Je důležité uvést, že ne každý akt prezidenta v rámci jeho pravomocí podle čl. 63 vyžaduje nutně kontrasignaci, ale je to pouze ten akt, který je formou a charakterem rozhodnutím. K tomuto problému uvádím náleží Ústavního soudu ČR PL ÚS 43/93, jenž upozornil na rozdíly mezi čl. 63 odst. 2 a odst. 3: „článek 63 odst. 2 Ústavy ČR obsahuje generální vyjádření potencionálních pravomocí, které mohou být svěřeny zákonem prezidentu republiky. Ve srovnání s § 63 odst. 3 Ústavy ČR, kdy tento stanoví, ve kterých případech výkon těchto pravomocí vyžaduje kontrasignaci předsedy nebo jím pověřeného člena vlády. Je tomu tak nikoliv obecně, ale při jakémkoli způsobu výkonu pravomocí prezidenta republiky, podle § 63 odst. 2, ale pouze při takovém způsobu výkonu těchto pravomocí, který prezident republiky realizuje formou „vydaného rozhodnutí“. Toto nelze chápat jako rozhodnutí k určitému chování. Je to spíše návrh prezidenta republiky podle § 64 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu, kdy není vydaným rozhodnutím, ale podnětem. Tímto návrhem realizuje prezident

republiky pouze vlastní právo, zatímco právo vydat rozhodnutí a tímto potvrdit, nebo změnit právní stav, přísluší Ústavnímu soudu.⁹⁴

U problému kontrasignace prezidenta je možné hodnotit také další názory, které se týkají zavedení povinnosti kontrasignace v plném rozsahu, ovšem za možných souvisejících problémů jako v případech, které byly uvedeny výše. V tomto směru opětovně poukazují na historické a případně také komparativní hledisko, zejména Ústavu z roku 1920, jež konkrétně definuje problém kontrasignace v čl. 68 následovně „jakýkoli prezidentův výkon moci vládní nebo výkonné potřebuje ke své platnosti spolupodpisu odpovědného člena vlády.“⁹⁵

V této souvislosti je nutné zmínit skutečnost, že zavedením úplné povinnosti kontrasignace by došlo k výraznému oslabení funkce prezidenta republiky a v tomto kontextu je nutné uvést, jak efektivní je to, co by bylo plným poddáním prezidenta kontrasignaci získáno, co by bylo sledováno a zda je vůbec žádoucí tento stav v souladu s principy Ústavy ČR. Tento přístup a diskuse nad jeho zavedením je totožný také se slovenskou právní úpravou.

Zachováním současného stavu jsou respektovány principy uvedené v příslušných článcích Ústavy ČR, z nichž konkrétní články byly citovány. Případné změny by nesporně vyžadovaly příslušné změny v ustanoveních Ústavy a jejich efektivnost není v praxi zaručena, stejně tak současné politické a právní prostředí není na tyto změny dostatečným způsobem připraveno.

Na tyto úvahy je možné pohlížet na základě dvou pohledů. Při hodnocení vztahu prezidenta k zákonodárné moci by na zakotvení povinnosti úplné kontrasignace aktů prezidenta ČR bylo pohlíženo i tak, že by potencionálně mohlo dojít k narušení principu dělby moci. Mohlo by dojít k narušení právního a politického prostředí, protože prezident republiky by se prostřednictvím závislosti vlády na Parlamentu ČR dostával do přílišného nepřímého závislého postavení na Parlamentu ČR, a to zejména prostřednictvím závislosti na vládě z hlediska nutnosti úplné kontrasignace.⁹⁶

Z hlediska vztahu prezidenta republiky a vlády je možné citovat související odborné zdroje, podle nichž je „prezidentský úřad v parlamentní demokracii významným orgánem ústavnosti a jedná se z praktického pohledu o jediný orgán, který může aktivně prováděním své vlastní politické vůle oponovat politickým stranám, které mají vládní většinu

⁹⁴ Blíže: nález Ústavního soudu ČR PL ÚS 43/93, v elektronické podobě, pro účely práce upraveno autorem.

⁹⁵ Blíže Ústavní listina Československé republiky z roku 1920, v elektronické podobě, čl. 68 a následující

⁹⁶ KOUDELKA, Zdeněk. *Kontrasignace*, in *Ústava ČR po pěti letech*. Brno: MUNI, 1998, s. 95

v parlamentu“.⁹⁷ Dále jsou uváděny souvislosti s úvahami, týkajícími se úplné kontrasignace takovým způsobem, že „kontrasignace vlastně dává prezidenta republiky do područí vládě“.⁹⁸

Pokud má být postavení prezidenta republiky dostatečně nezávislé a pokud má být nástrojem řešení politických a společenských krizí, tak není možné zejména připustit úplnou povinnost kontrasignace jeho aktů a činností vládou. S názorem odborné literatury se tak mohu ztotožnit a totéž je uvedeno v zakotvení institutu prezidenta republiky a vlády, kdy jejich úprava je v hlavě třetí Ústavy ČR. Na základě principu dělby moci by zakotvení úplné povinnosti kontrasignace bylo hodnoceno tak, že by bylo v rozporu s touto zásadou, kdy systém jednotlivých omezení mocí, zejména pak moci výkonné, by se vychýlil jednostranně v přílišný prospěch vlády, tento přístup není možný ani ve slovenské právní úpravě.

Závěrem je možné konstatovat, že zavedení úplné kontrasignace by mohlo směřovat v určitém smyslu proti nezávislosti Úřadu prezidenta republiky a souvisejících institucí, spolupracujících s prezidentem republiky. Dále by tento stav mohl vést k neúčinnosti prezidentské instituce při řešení politických a společenských konfliktů nejenom z hlediska ústavněprávního, ale také u otázek, které se týkají státnosti apod. Jak už jsem uvedl, daný stav by byl v rozporu s principy Ústavy ČR, v jejich obsahu je zakotven princip dělby moci uplatňovaný v podmínkách všech evropských států.

3.1. Úvahy de lege ferenda (přímá volba prezidenta v ČR)

Při úvahách, které mohou označit také jako de constitutione ferenda bych se chtěl zmínit také o vztahu prezidenta republiky k zákonodárné moci, protože i vztahy jsou vzájemně provázány. Pokud by bylo do budoucna uvažováno o posílení pravomocí prezidenta republiky, je nutné zmínit přímou volbu prezidenta republiky. O tomto specifickém postupu volby hlavy státu, který je mj. běžný ve Slovenské republice i v některých členských evropských státech, můžeme vést následující úvahy.

Otázka přímé volby prezidenta ČR se prvotně diskutovala v souvislosti s předvolební kampaní v polovině roku 2002, kdy se stále častěji zmiňovala otázka přímé volby prezidenta ČR. Tehdejší vládní koalice si přímou volbu prezidenta ČR zvolila za jedno z hlavních předvolebních a politických témat. Vzhledem k tomu, že stále více politických představitelů prosazuje přímou volbu hlavy státu, je možné očekávat, že v budoucnu bude prezident

⁹⁷ KOUDELKA, Zdeněk. *Kontrasignace*, in Ústava ČR po pěti letech. Brno: MUNI, 1998, s. 96

⁹⁸ KOUDELKA, Zdeněk. *Kontrasignace*, in Ústava ČR po pěti letech. Brno: MUNI, 1998, s. 96

vybírán přímo občany ČR. S tímto ovšem souvisí následující pozitiva a negativa, která jsou nezbytná řešit. Zaměřím se nejprve na pozitiva, která jsou následující:⁹⁹

- prezident jako hlava státu získává na základě přímé volby i silnější mandát a legitimitu,
- prezident sehraává integrující úlohu ve společnosti, jeví se jako společensky žádoucí, aby reprezentoval zájmy většiny občanů, nikoliv pouze na základě zástupců Parlamentu ČR,
- prezidentem musí být zvolena dostatečně erudovaná a silná osobnost, nejlépe taková, která má praktickou znalost politického prostředí, dostatečné politické zkušenosti, ale i taková, která má osobnostní předpoklady a dokáže oslovit občany napříč politickým spektrem,
- přímá volba prezidenta ČR potlačuje vliv politických stran na volbu, zvolený kandidát má například podporu politické strany nebo politických stran, ale současně musí respektovat širší zájmy občanů ČR,
- nesporně by došlo k posílení přímé demokracie v rámci ústavněprávního vývoje v ČR,
- dochází k omezení rizika patové situace při volbě prezidenta, velmi vhodným argumentem pro tento pozitivní fakt je uvedení stavu, který nastal v roce 1999 na Slovensku a byl spojený s problematickou a zdlouhavou volbou prezidenta SR.

Jednotlivé argumenty vytváří kvalitní podklad pro formulaci úvah de constitutione ferenda, ale je nutné, abychom se zaměřili na jednotlivé body v konkrétnější rovině, tj.:

- při zisku silnějšího mandátu a legitimacy by tyto instituce prezidenta byly jistě silnější, ale ve srovnání například s postavením amerického prezidenta by to znamenalo, že má slabší mandát, protože z formálního hlediska byl zvolen nepřímou volbou, stejně například u italského prezidenta, ovšem zde je nutné zmínit, že prezident Itálie vahou své osobnosti dává prezidentskému úřadu značnou vážnost,
- požadavek silné a charismatické osobnosti má také svá úskalí, jednak existuje reálné nebezpečí, že bude zvolen populist, že to bude osobnost s nadstandardním majetkem, i tento fakt není v zásadě překážkou, spíše však je také nevyhovující osobnost populisty s mediálním zázemím. Mnohé takto například mediálně známé osobnosti byly zvoleny do Senátu ČR,

⁹⁹ článek doc. Šimíčka, který byl uveden v Politologickém časopise, č. 4/2001, na s. 388, tento dokument je dostupný v elektronické podobě, výtah textu článku byl upraven pro účely této práce.

- potlačení vlivu politických stran je v této situaci skutečně možné, což je ve společnosti, kde se politické strany netěší značné podpoře, obecně pozitivní fakt, opětovně je možné říct, že tento pozitivní prvek by byl potenciálně ohrožen volbou populisty, jak bylo uvedeno v bodě výše,
- přímá volba posiluje také formu přímé demokracie, je to ovšem jeden z problémových politických a filozofických sporů, zda je tento přístup žádoucí, proto je nutné klást si otázku, zda je přímá demokracie skutečně optimální formou v rámci dané společnosti, tyto přístupy jsou hodnoceny různě i z hlediska jiných evropských států,
- hrozba určité problematické, až patové situace je reálná, ale můj názor je takový, že česká společnost prošla od roku 1989 již určitým demokratickým vývojem, proto i určitá patová situace by byla spíše krátkodobou záležitostí, ale ani tak nemohu vyvrátit fakt, že taková situace může nastat.

K hlavním negativům přímé volby prezidenta je možné přiřadit zejména následující:¹⁰⁰

- přímá volba prezidenta koresponduje spíše s prezidentskou formou vlády, nikoliv s parlamentní formou vlády,
- přímá volba prezidenta sice zvyšuje legitimitu prezidenta, ale samotné zvýšení jeho pravomocí není významné a účelné,
- přímá volba také nezaručuje automaticky zvolení apolitického nebo nadstranického kandidáta, je nutné si uvědomit, například v rámci slovenské právní úpravy, že politické strany budou mít na volbu prezidenta vždy určitý vliv,
- přímá volba prezidenta je finančně nákladnou záležitostí, neboť je nutné také zajištění technických a materiálních hledisek,
- zavedení přímé volby prezidenta republiky představuje zvýšení počtu voleb obecně, což se může negativně projevat na objektivnosti volby a také na klesající volební účasti.

Výše uvedené argumenty patří k nejvýznamnějším, pracují s nimi i odborné zdroje, ale je nutné si uvědomit, že zavedení přímé voly prezidenta republiky je bez příslušné konstituční reformy, reálně neproveditelné. Proto by bylo nutné o dané změně vést širší politickou debatu a zejména důkladné ústavněprávní řešení daného problému.

¹⁰⁰ článek doc. Šimíčka, který byl uveden v Politologickém časopise, č. 4/2001, na s. 388, tento dokument je dostupný v elektronické podobě, výtah textu článku byl upraven pro účely této práce.

Závěr

Účelem mé diplomové práce bylo zejména zachycení vývoje slovenské státnosti a postavení institutu prezidenta ČR a SR . Částečně jsem ve vybraných oblastech zpracoval komparace těchto institucí, hlavně vztahy z hlediska moci výkonné, spojené s vládou a s jejími subjekty.

Cílem práce, vzhledem k rozsahu daného tématu, bylo podat určitý náhled na základní aspekty ústavnosti, významu ústavních předpisů, ale také na úlohu prezidenta v rámci moci

výkonné. Specializoval jsem se také na postavení prezidenta, historický vývoj tohoto institutu v kontextu ústavy a státnosti Československa.

Komplexnější pojetí daného tématu by nesporně zahrnovalo značně rozsáhlejší výklady, proto jsem postupoval od obecného teoretického rámce, popisující význam a vývoj ústavních předpisů a zákonů obecně, ke konkrétním problémům, které se k vybranému tématu pojí. Také jsem hodnotil vnější vlivy, které mají význam na utváření ústavněprávního prostředí obou států a institutu prezidenta.

Po zpracování této problematiky a důkladném seznámení s potřebnými fakty, mohu uvést několik důležitých postřehů. Zejména postavení prezidenta obecně ovlivňuje celá řada aspektů, přičemž mezi nejdůležitější patří politický, společenský a právní vývoj země, který se utvářel v ČR a SR do jisté míry společně a následně od roku 1993 odděleně. Hlava státu ztělesňuje institucionální a symbolickou suverenitu země. K dalším vlivům prezidentovy působnosti patří obsah ústavy, politická reprezentace a politické rozložení sil v rámci národních parlamentů. Tyto skutečnosti je zapotřebí reflektovat a mít na paměti.

Závěrečná část práce se zaměřuje na zhodnocení vývoje slovenské ústavnosti, ale také na vyhodnocení institutu prezidenta ČR a SR, společně s úvahami de lege ferenda o případné přímé volbě českého prezidenta. Také jsem pootevřel problematiku dalších pravomocí prezidenta republiky, jmenovitě kontrasignace a interpretoval názory na danou věc pomocí renomovaných ústavních právníků.

Obecně lze konstatovat, že ústavní instituce a normy jsou dosud neustálené, a z tohoto důvodu nejsou odolné proti různým snahám k obcházení a účelové desinterpretaci. Političtí aktéři přitom nechovají ústavní pravidla v předpokládané úctě a objevuje se nežádoucí jev řešit politické problémy změnou těchto norem. I přes tento nešvar hodnotím ústavní systém ČR a SR jako fungující a poměrně stabilní, který i do budoucna zaručuje jistotu pozitivního vývoje.

V této diplomové práci jsem podal ucelené pojednání o ústavním vývoji s důrazem na Slovenskou republiku. Zaznamenal jsem formování institutu prezidenta u nás a porovnal ji s právní úpravou u našich východních sousedů. Postavení hlavy státu obou zemí není ukončené, proto je potřebné získané poznatky doplňovat, analyzovat, přehodnocovat a v souladu s tímto se zamýšlet nad případnou novelizací ústavy. Proto bych doporučil o změně širší politickou debatu a zejména důkladné ústavněprávní řešení daného problému. Jen tak je možné včas rozpoznat nedostatky v některých ustanoveních a předejít vzniku různých sporů a krizových situací, kterých jsme byli v minulosti častokrát svědky.

Seznam použitých zdrojů :

BARTL, Július. *Lexikón slovenských dejin*, Slovenské pedagogické nakladateľství, Bratislava: 1997.

BARTUŠKA, Jan, a kol., *Československé státní právo*. Praha: Orbis, 1953.

- BROKLOVÁ, Eva. *První československá ústava : Diskuse v ústavním výboru v lednu a únoru 1920*. Praha : Ústav pro soudobé dějiny ČAV, 1992.
- CIBULKA, Ľubor. *Ústava Slovenskej republiky – ako ďalej*, in: PAVLÍČEK, V. a kol.: *Transformace ústavních systémů zemí střední a východní Evropy. II. část*, Praha: Právnická fakulta UK Praha, 2000.
- DRGONEC, Ján. *Ústava Slovenskej Republiky Komentár*. 2. vyd. Šamorín: Heuréka, 2007
- DUBČEK, Alexandr. *Rozhovor pro deník Smena*, 3. červenec 1992.
- FILIP, Jan. a kol. *Soudobé ústavní systémy*. Brno: Masarykova univerzita, 2004.
- FILIP, Jan. *Ústavní právo ČR. I. díl*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999.
- FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001.
- GERLOCH, Aleš, a kol. *Ústavní systém České republiky*. Prospektrum, Praha: 2002
- GERLOCH, Aleš. a kol. *Ústavní systém České republiky – Základy českého ústavního práva*. Praha: Prospektrum, 2002.
- GROSPÍČ, Jiří, MATULA, Miloš. *K demokratické tradici Československého konstitucionalismu*. *Právník*, roč, č. 7
- HART, Herbert Lionel Adolphus. *Law, Liberty and Morality*. Oxford: Clarendon Press, 1963.
- HAVEL, Václav. *Návrh ústavy České a Slovenské Federativní republiky*
- HLAVOVÁ, V. a kol. *Novembrová revolúcia a česko-slovenský rozchod*. LIC: Bratislava, 2002
- HLOUŠEK, Vít, ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Výkonná moc v ústavním systému ČR*. Brno: MPÚ
- HOLLÄNDER, Pavel. *Filosofie práva*. 1. vydání. Aleš Čeněk, Plzeň: 2006
- HUBENÁK, Ladislav. *Slovenské a československé dejiny štátu a práva v rokoch 1918 – 1945*. 1. vyd. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 1998.

KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 2. roz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004.

KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států*. 2.vyd., Linde, Praha: 2006.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1.vyd. C.H.Beck, Praha: 1995

KOPEČEK, Lubomír. *Demokracie, diktatura a politické stranictví na Slovensku*. Brno: CDK, 2006

KOPEČEK, Lubomír. *Politické strany na Slovensku 1989 – 2006*. Brno: CDK, 2007.

KOPEČEK, Lubomír. *Prezident v politickém systému Slovenska – nelehké hledání fungujícího modelu*, in: NOVÁK, M. – BRUNCLÍK, M. (eds.): *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008.

KOUDELKA, Zdeněk. *Kontrasignace*, in *Ústava ČR po pěti letech*. Brno: MUNI, 1998,

KOUDELKA, Zdeněk. *Změny postavení prezidenta na Slovensku a v Čechách, na Moravě a Slezsku*, in: Pavlíček, V. a kol. *Transformace ústavních systémů zemí střední a východní Evropy*. II. část, Praha: Právnická fakulta UK, 2000.

KRESÁK, Peter. *Forma vlády v SR*, in *Aktuální problémy parlamentismu* (sborník příspěvků). Brno: Mezinárodní politologický ústav MU, 1996

LACO, Karol. *Ústava predmníchovskej ČSR a Ústava ČSSR* 1. vyd. Bratislava : Slovenská akadémia vied, 1966.

MATOUŠEK, Stanislav, ZDOBINSKÝ, Stanislav a kol. *Štátne právo ČSSR*. 1. vyd. Bratislava : Obzor, 1987.

MOSNÝ, Peter. *České a slovenské dejiny štátu a práva po roku 1918*. II. část. 2. vyd. Košice: UPJŠ, 1994.

NIKODÝM, Dušan. *Postavenie prezidenta v Ústave Slovenskej republiky*, in: Pavlíček, V. a kol.: *Transformace ústavních systémů zemí střední a východní Evropy*. II. část, Praha: Právnická fakulta UK Praha, 2000.

OROSZ, Ladislav, ŠIMUNIČOVA, Katarína: *Prezident v ústavnom systéme Slovenskej republiky*. Bratislava : Veda, 1998.

OTTOVÁ, Eva, VACULÍKOVÁ, Nadežda. *Úvod do štúdia práva*. 1. vydání. Bratislava: Vydavateľské oddelenie PF UK, 2000.

PALÚŠ, Igor, SOMOROVÁ, Ludmila, OROSZ, Ladislav. *Česko-Slovenské štátne právo*. Košice. Právnická fakulta UPJŠ, 1992.

PAVLÍČEK, Václav. a kol., *Ústavní právo a státověda I. díl. Obecná státověda*. Praha: Linde, 1998.

PAVLÍČEK, Václav. a kol., *Ústavní právo a státověda II. díl. Část 1*. Praha: Linde, 2001.

PAVLÍČEK, Václav. a kol., *Ústavní právo a státověda II. díl. Část 2*. Praha: Linde, 2004.

PĚCHOTA, Vratislav. Československé ústavní dějiny. In: *Právník*, roč. 130, 1991, č. 4

SVÁK, Ján, CIBULKA, Ľubor. *Ústavné právo Slovenskej republiky*, Bratislavská vysoká škola práva, Bratislava, 2006.

ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Politologický časopis*, 2001, č 4/2001

ŠTEFANOVIČ, Milan. *Zrod slovenskej štátnosti a zánik česko-slovenskej federácie*. Bratislava : Iris, 1999.

ZIMEK, Josef. *Ústavnost a český ústavní vývoj*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006.

Právní předpisy:

zákon č. 37/1918 Sb., Prozatímní ústava Československé republiky

zákon č. 121/1920 Sb., Ústavní listina Československé republiky

zákon č. 185/1939 Zb., Ústava Slovenské republiky

zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky

zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky

zákon č. 143/1968 Sb., o Československé federaci

zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky

zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii

zákon č. 333/2004 Zb., o volbách do Národní rady SR

zákon č. 38/1993 Zb., o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky
zákon č. 227/2002 Zb., o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu

zákon č. 46/1999 Zb., o spôsobe volby prezidenta Slovenskej republiky, o ľudovom hlasovaní, o jeho odvolaní a o doplnení některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 114/1993 Sb., o Kancelárii prezidenta republiky, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura :

nález Ústavního soudu SR, sp. zn. č. ÚS 69/99

nález Ústavního soudu SR, sp. zn. č. ÚS 1/94

nález Ústavního soudu SR, sp. zn. č. ÚS 22/99

nález Ústavního soudu SR, sp. zn. č. ÚS 22/95

nález Ústavního soudu SR, sp. zn. č. ÚS 65/97

Internetové odkazy :

<http://www.vlada.gov.sk/>

<http://www.vlada.cz/>

<http://www.hrad.cz/>

<http://www.prezident.sk/>

<http://www.concourt.sk>

Přílohy :

Příloha č. 1 :

Vláda SR k červenci 2011

PORTFEJ	MINISTR	STRANA	NÁSTUP DO ÚŘADU	ODCHOD Z ÚŘADU
předsedkyně vlády Slovenské republiky	Iveta Radičová	SDKÚ-	8. července 2010	úřadující

		DS		
1. místopředseda vlády a ministr dopravy, výstavby a regionálního rozvoje	Ján Figel'	KDH	8. července 2010	úřadující
Místopředseda vlády pro lidská práva a menšiny	Rudolf Čhmel	Most-Híd	8. července 2010	úřadující
Místopředseda vlády a ministr práce, sociálních věcí a rodiny	Jozef Mihál	SaS	8. července 2010	úřadující
Místopředseda vlády a ministr financí	Ivan Mikloš	SDKÚ-DS	8. července 2010	úřadující
Ministr hospodářství	Juraj Miškov	SaS	8. července 2010	úřadující
Ministr zemědělství a rozvoje země	Zsolt Simon	Most-Híd	8. července 2010	úřadující
Ministr vnitra	Daniel Lipšic	KDH	8. července 2010	úřadující
Ministr obrany	Ľubomír Galko	SaS	8. července 2010	úřadující
Ministryně spravedlnosti	Lucia Žitňanská	SDKÚ-DS	8. července 2010	úřadující
Ministr zahraničních věcí	Mikuláš Dzurinda	SDKÚ-DS	8. července 2010	úřadující
Ministr školství, vědy, výzkumu a sportu	Eugen Jurzyca	SDKÚ-DS	8. července 2010	úřadující
Ministr kultury	Daniel Krajcer	SaS	8. července 2010	úřadující
Ministr zdravotnictví	Ivan Uhliarik	KDH	8. července 2010	úřadující
Ministr životního prostředí	József Nagy	Most-Híd	2. listopadu 2010	úřadující

Příloha č. 2

Chronologický přehled prezidentů Československa, Slovenské republiky a České republiky

Tab.č.1 : První republika (1918-1938)

Jméno prezidenta	Nástup do úřadu	Opuštění úřadu	Strana
------------------	-----------------	----------------	--------

Tomáš Garigue Masaryk 	14. prosince 1918	14. prosince 1935	
Edvard Beneš 	18. prosince 1935	5. října 1938	ČSNS

Tab.č.2 : Druhá republika (1938-1939) + Protektorát Čechy a Morava (1939-1945)

Jméno prezidenta	Nástup do úřadu	Opuštění úřadu	Strana
Emil Hácha 	30. listopadu 1938	9. května 1945	

Tab.č.3 : Slovenský štát (1939-1945)

Jméno prezidenta	Nástup do úřadu	Opuštění úřadu	Strana
Jozef Tiso	26. října 1939	duben 1945	HSLS

				
---	--	--	--	--

Tab.č.4 : Poválečné Československo (1945-1948)

Jméno prezidenta	Nástup do úřadu	Opuštění úřadu	Strana
Edvard Beneš 	2. dubna 1945	7. června 1948	ČSNS

Tab.č.5 : Komunistické Československo (1948-1989)

Jméno prezidenta	Nástup do úřadu	Opuštění úřadu	Strana
Klement Gottwald	14. června 1948	14. března 1953	KSČ

			
Antonín Zápotocký 	21. března 1953	13. listopadu 1957	KSČ
Antonín Novotný 	19. listopadu 1957	28. března 1968	KSČ
Ludvík Svoboda 	30. března 1968	28. května 1975	KSČ
Gustáv Husák 	29. května 1975	10. prosince 1989	KSČ

Tab.č.6 : Česká a Slovenská Federativní republika (1989-1992)

Jméno prezidenta	Nástup do úřadu	Opuštění úřadu	Strana
Václav Havel	29. prosince 1989	20. července 1992	

			
---	--	--	--

Tab.č.7 : Slovenská republika (od 1993)

Jméno prezidenta	Nástup do úřadu	Opuštění úřadu	Strana
Michal Kováč 	2. března 1993	2. března 1998	HZDS
Rudolf Schuster 	15. červen 1999	15. červen 2004	SOP
Ivan Gašparovič 	15. červen 2004	pozn. mandát vyprší v roce 2014	HZD

Tab.č.8 : Česká republika (od 1993)

Jméno prezidenta	Nástup do úřadu	Opuštění úřadu	Strana
Václav Havel 	2. února 1993	2. února 2003	
Václav Klaus 	7. března 2003	pozn. mandát vyprší v roce 2013	bývalý člen ODS

